

Inspektion af Statsfængslet Midtjylland,
Fængslet ved Nr. Snede
den 11. oktober 2011

ENDELIG

Dok.nr. 12/00345-16/PH

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning.....	4
2.	Bygningsmæssige forhold mv.....	6
2.1.	Generelt	6
2.2.	Det åbne afsnit	7
2.2.1.	Afdeling D	7
2.2.2.	Nyt uddannelsescenter	8
2.3.	Det lukkede afsnit	8
2.3.1.	Bygning M – besøgsfaciliteterne	8
2.3.2.	Afdeling H-I – ”Mælkebøtten”	10
2.3.3.	Sportshallen.....	12
2.3.4.	Straf- og isolationsafdelingen – afdeling G.....	12
2.4.	Øvrige lokaler mv.....	12
3.	Beskæftigelse.....	14
3.1.	Arbejde	15
3.2.	Undervisning.....	16
3.3.	Behandlingsprogrammer	17
4.	Fritid	17
4.1.	Ny ordning på fritidsområdet i det lukkede afsnit	17
4.2.	Fritidsfaciliteterne i det lukkede afsnit	18
4.3.	Fritidsfaciliteterne i det åbne afsnit	21
5.	Samtaler med talsmændene.....	23
5.1.	Talsmændene for det åbne afsnit – besøgsfaciliteterne	23
5.2.	Talsmændene for det lukkede afsnit	24
5.2.1.	Stor gårdtur.....	24
5.2.2.	Antal godkendte besøgende.....	26
5.3.	Talsmanden for afdeling F (afdeling for indsatte med begrænset fællesskab) – mere indbyrdes fællesskab	27
6.	Andre forhold.....	29
6.1.	Købmand, forplejning mv.....	29
6.2.	Lægen.....	30
6.3.	Euforiserende stoffer	32
6.4.	Telefonering.....	33

7.	Rapportgennemgang	33
7.1.	Observationscelleanbringelser	34
7.1.1.	Indledning	34
7.1.2.	Retsgrundlag	34
7.1.3.	Betingelser	35
7.1.4.	Begrundelse.....	35
7.1.5.	Magtanvendelse	36
7.1.6.	Kompetence mv.....	36
7.1.7.	Undersøgelse af den indsatte person.....	39
7.1.8.	Lægetilkald og lægetilsyn	42
7.1.9.	Tilsyn ved personalet.....	45
7.1.10.	Ophør og varighed.....	47
7.1.11.	Klagevejledning	48
7.2.	Sager om anbringelse i sikringscelle	49
7.2.1.	Indledning	49
7.2.2.	Retsgrundlag	49
7.2.3.	Betingelser.....	50
7.2.4.	Begrundelse mv.....	50
7.2.5.	Magtanvendelse mv.	51
7.2.6.	Kompetence mv.....	52
7.2.7.	Undersøgelse for genstande mv.	54
7.2.8.	Fiksering	55
7.2.9.	Lægetilkald og lægetilsyn	56
7.2.10.	Fast vagt	61
7.2.11.	Tilsyn ved personalet.....	62
7.2.12.	Ophør og varighed af anbringelse og fiksering	64
7.2.13.	Klagevejledning	66
Opfølgning	66
Underretning	67

1. Indledning

Som led i Folketingets Ombudsmands almindelige inspektionsvirksomhed (jf. § 18 i lov nr. 473 af 12. juni 1996 om Folketingets Ombudsmand) foretog ombudsmanden den 17. april 2002 inspektion af Statsfængslet ved Nr. Snede. Den 30. januar 2003 afgav ombudsmanden en endelig rapport om denne inspektion. Inspektionen blev fulgt op i opfølgingsrapporter af 23. oktober 2003, 24. marts 2004, 8. november 2004 og opfølgingsbreve af 16. februar og 10. november 2005.

Fængslet ved Nr. Snede udgør i dag – sammen med Fængslet Kærshovedgård – Statsfængslet Midtjylland. Den 11. og 12. oktober 2011 foretog ombudsmanden inspektion af Statsfængslet Midtjylland. Denne rapport vedrører inspektionen den 11. oktober 2011 af Statsfængslet Midtjylland, Fængslet ved Nr. Snede. Der er udarbejdet en særskilt rapport om inspektionen den 12. oktober 2011 af Statsfængslet Midtjylland, Fængslet Kærshovedgård.

Inspektionen den 11. oktober 2011 bestod af en rundgang i dele af fængslet og samtaler med ledelsen, medarbejderrepræsentanter, talsmændene for henholdsvis det åbne og det lukkede afsnit samt talsmanden for afdeling F (afdeling for indsatte med begrænset fællesskab). Herudover havde ombudsmanden samtaler med de enkelte indsatte, der havde ønsket det.

Fængslets talsmænd og de øvrige indsatte var forud for inspektionen blevet gjort bekendt med inspektionen og med muligheden for at få en samtale med ombudsmanden om henholdsvis generelle forhold om institutionen og den indsattes egne forhold. Ved inspektionens afslutning havde ombudsmanden et møde med fængslets ledelse om bl.a. de generelle forhold, der var blevet bragt frem under ombudsmandens samtaler med talsmændene.

Talsmændene fik den 26. oktober 2011 et skriftligt svar som opfølgning på samtalerne. I brevene meddelte ombudsmanden, at nærmere angivne forhold ville indgå i rapporten om inspektionen. Fængslet modtog en kopi af brevene.

Fængslet har i et brev af 10. april 2012 med bilag fulgt op på flere af punkterne fra ombudsmandens samtaler med talsmændene.

De fleste af de indsatte, som ombudsmanden havde samtaler med, modtog også efter inspektionen et skriftligt svar om de forhold, de havde rejst. En enkelt indsat, som ombudsmanden havde samtale med, modtog efter aftale ikke et skriftligt svar.

I forbindelse med opfølgningen på en af de samtaler, som ombudsmanden havde med en indsat under inspektionen, blev ombudsmanden opmærksom på, at ombudsmanden forud for inspektionen ikke havde modtaget den senest opdaterede version af ordensreglerne for afdeling H-I. I et brev af 10. januar 2012 skrev ombudsmanden derfor, at ombudsmanden måtte gå ud fra, at ombudsmanden ikke forud for inspektionen havde modtaget det senest opdaterede materiale. Ombudsmanden gik ud fra, at der var tale om en enkeltstående fejl, men bad under alle omstændigheder fængslet om at tjekke, at det øvrige materiale, som ombudsmanden havde modtaget, var det senest opdaterede.

Under inspektionen afleverede ombudsmanden en skriftlig anmodning om at låne alle sagsakterne i de seneste 10 sager om anbringelse i observationscelle før den 2. september 2011 (varslingstidspunktet). Ombudsmanden bad også om tilsvarende at låne de seneste 10 sager om anbringelse i sikringscelle. Ombudsmanden bad dog kun om at låne sager, der vedrørte anbringelser i observations- eller sikringscelle foretaget i 2011. Ombudsmanden modtog under inspektionen 10 sager om anbringelse i observationscelle og 6 sager om anbringelse i sikringscelle. Sagerne gennemgås nedenfor under pkt. 7.

Inspektionen den 11. oktober 2011 omfattede de bygningsmæssige ændringer, der er foretaget siden sidste inspektion. Inspektionen omfattede endvidere beskæftigelsen af de indsatte, fritiden i fængslet og de spørgsmål, der blev rejst af talsmændene. Under inspektionen spurgte ombudsmanden bl.a. på grundlag af en tjekliste til andre forhold, men disse forhold er kun omtalt i rapporten i det omfang, jeg har fundet anledning til det.

Denne rapport har i en foreløbig udgave været sendt til Statsfængslet Midtjylland, Fængslet ved Nr. Snede og Direktoratet for Kriminalforsorgen for at myndighederne kunne få lejlighed til at komme med eventuelle yderligere bemærkninger om faktiske forhold, som rapporten måtte give anledning til. Jeg har ikke modtaget sådanne bemærkninger.

2. Bygningmæssige forhold mv.

Under inspektionen besigtigede ombudsmanden ikke alle fængslets bygninger, og de bygningmæssige forhold er også kun omtalt i rapporten i det omfang, jeg har fundet anledning til det.

2.1. Generelt

Siden sidste inspektion er der blevet etableret et lukket afsnit i Fængslet ved Nr. Snede. Kapaciteten i fængslet er i den forbindelse steget fra 101 til 175 pladser. Fængslet ved Nr. Snede har således nu 75 pladser i et åbent afsnit, 85 pladser i et lukket afsnit og en særlig afdeling med 15 straf- og isolationspladser.

Det åbne afsnit – som består af afdelingerne A-B-C-D – er placeret i de samme bygninger, som ombudsmanden besigtigede under sin sidste inspektion. Disse bygninger har tidligere været et pighjem, men har siden 1943 været benyttet som fængsel.

Det lukkede afsnit består af afdelingerne E-F-G, H-I og J-K-L, som ligger i 3 selvstændige bygninger. Afdelingerne J-K-L er 3 almindelige fællesskabsafdelinger med i alt 35 pladser. Afdeling H-I – som også kaldes Mælkebøtten – er en behandlingsafdeling med 20 pladser, som er forbeholdt svage indsatte med stofmisbrug. Afdeling H-I ligger – ligesom afdeling J-K-L – i de nye bygninger, der blev bygget i forbindelse med etableringen af det lukkede afsnit i 2004. Afdelingerne E-F-G har i alt 45 pladser, herunder de 15 straf- og isolationspladser, og ligger i samme bygning som under ombudsmandens sidste inspektion. Før om- og tilbygningen i 2004 var afdeling E og F 2 halvåbne afdelinger. Afdeling E er i dag en almindelig fællesskabsafdeling, og afdeling F er en afdeling for indsatte, der har valgt at afsone i begrænset fællesskab. Afdeling G indeholder som hidtil straf- og isolationsafdelingen.

Alle fællesfaciliteter, herunder også beskæftigelses- og fritidsfaciliteterne, for henholdsvis det åbne og det lukkede afsnit er holdt adskilt.

Fængslet ved Nr. Snede modtager mandlige dømte, som kan komme fra hele landet. Ledelsen oplyste, at de indsatte i det åbne afsnit i gennemsnit har en belægningstid på ca. 4 måneder. I det lukkede afsnit er der kun få langtidsindsatte, og belægningsprocenten er altid meget høj i det lukkede afsnit. Mange af de indsatte i det lukkede afsnit er disciplinært overført fra åbne fængsler og har i mange tilfælde kun kort tid tilbage af deres afsoning. Dette påvirker nogle af de indsattes motivation til en problemfri afsoning. Da sikkerhedsniveauet i det lukkede afsnit anses for at være lavere end i andre lukkede fængsler, har direktoratet i sine interne retningslinjer for fordeling

af fængselsdømte mellem de enkelte fængsler angivet, at man efter en konkret vurdering bør undgå at anbringe særligt undvigelsestruede i Fængslet ved Nr. Snede.

Under inspektionen koncentrerede ombudsmanden sig – for så vidt angår de bygningsmæssige forhold – hovedsageligt om forholdene i det nye lukkede afsnit.

De ydre omgivelser fremstod generelt pæne både i det lukkede og det åbne afsnit.

2.2. Det åbne afsnit

2.2.1. Afdeling D

Afdeling D ligger på 1. etage oven over administrationens kontorer i fængslets ældste bygninger. Lokalerne blev – efter ikke at have været anvendt til belægningsafdeling i en periode – renoveret og genåbnet som belægningsafdeling i 2003. Belægningsafdelingerne renoveres løbende og efter tur. Således blev afdeling C totalrenoveret i 2007, og i slutningen af 2011 påbegyndes totalrenoveringen af afdeling B. I 2012 følger afdeling A, og i 2013 følger afdeling D. Ledelsen vurderede under inspektionen, at den vedligeholdelsesmæssige standard på afdeling D var repræsentativ for standarden på belægningsafdelingerne i det åbne afsnit.

Afdeling D består af 20 stuer af forskellig størrelse. Ombudsmanden så under inspektionen eksempler på både store og små stuer.

Alle stuerne er indrettet med sædvanligt stueinventar (seng, skrivebord, opslagstavle, tøjskab, køleskab, tv mv.). På de store stuer er der derudover håndvask med spejl og – i hvert fald på den stue, ombudsmanden besigtigede – et stort sofabord med to lænestole. Til afdelingen hørte desuden to fællesrum. I det ene fællesrum var der ikke andet end et billardbord. I det andet var der sofagrupper, tv, reol med nogle spil og legoklodser til besøgende børn, et dartspil samt et stort rundt "poker"-bord.

Både stuerne og fællesrummene fremstod generelt pæne og rene.

Afdelingens baderum består af to separate brusenicher med forhæng og tre håndvaske (samt en zinkvask). I baderummet var der opsat en sæbedispenser med flydende håndsæbe og en holder med papirhåndklæder. Ombudsmanden så også to af afdelingens toiletter. På det ene toilet var der ikke nogen håndvask. På det andet var der håndvask, sæbedispenser og papirhåndklæder.

Under rundgangen både i det åbne og lukkede afsnit bemærkede ombudsmanden, at der ikke var renevæske på nogen af toiletterne. Ledelsen oplyste, at renevæske kan fås ved henvendelse til sygeplejersken.

Køkkenet til afdeling D ligger i stueplanet og består af tre køkkensektioner med vaske, komfurer og køkkenskabe, som er placeret langs to af væggene. Ved endevæggen er der placeret to høje køle-/fryseskabe samt et tv og en mikrobølgeovn. I midten og langs den sidste væg er der spisepladser.

2.2.2. Nyt uddannelsescenter

Under inspektionen var fængslet ved at færdiggøre et nyt uddannelsescenter. Uddannelsescenteret var næsten færdigt, og fængslet forventede, at uddannelsescenteret kunne tages i brug i løbet af nogle uger. Uddannelsescenteret ligger i de gamle værkstedslokaler (snedkeriet). Hovedparten af renoveringen af undervisningslokalerne har fængslet selv foretaget. Til højre for indgangen til bygningen har fængslet indrettet to store undervisningslokaler med otte skriveborde, der vender ud mod væggene, i hver. Lokalerne bliver indrettet sådan, at de både kan bruges til it-undervisning, almindelig klasseundervisning og kreative fag. Derudover indrettes der otte pladser til selvstudium, et vejledningslokale og et depot. Lokalerne er indrettet med sorte linoleumsgulve, hvide vægge, lyse skriveborde og kontorstole.

Rummet i forlængelse af undervisningslokalerne var ikke inddraget i den igangværende renovering, men fængslet planlægger at indrette et bibliotek i lokalet. Fængslet har søgt direktoratet om en bevilling til næste etape af uddannelsescenteret og håbede at kunne starte projektet i 2012.

Til venstre for indgangen til bygningen er der fortsat indrettet et snedkeri. Snedkeriet skal hovedsageligt anvendes til at tilbyde de indsatte grunduddannelser inden for mere håndværksmæssige fag, bl.a. maskinmesteruddannelsen. I tilknytning til uddannelsescenteret ligger bl.a. et stort centrallager for hele kriminalforsorgens møbelproduktion.

2.3. Det lukkede afsnit

2.3.1. Bygning M – besøgsfaciliteterne

Bygning M blev opført i 2004 i forbindelse med opførelsen af det lukkede afsnit. I bygning M ligger bl.a. administrationen, skolen, besøgsrum, venterum, købmanden, lægen og tandlægeklinikken.

Ud over besøgsrummene – som er beskrevet nærmere i dette afsnit – har jeg ingen bemærkninger til de øvrige lokaler, der blev besøgt i bygning M.

Der er to typer besøgsrum – et stort og et mindre. Under inspektionen så ombudsmanden et eksempel på både et stort og et mindre besøgsrum. I det store besøgsrum er der indrettet en sofagruppe bestående af sofa, sofabord og lænestol. Derudover er der et bord med fire stole til. På en hylde er der en kaffemaskine. I det store besøgsrum, som ombudsmanden så, var der et tv med en PlayStation. Jeg forstår, at de store besøgsrum er forbeholdt besøgende med børn. I det mindre besøgsrum – som er cirka halvt så stort som det store besøgsrum – er der stort set det samme inventar (sofa, sofabord, tv og et bord med stole).

I det store besøgsrum, som ombudsmanden så, var der som eneste udsmykning malet nogle tegneseriefigurer på væggene. I det andet besøgsrum var der ingen udsmykning. Så vidt ombudsmanden erindrer, var der ikke – ud over den nævnte PlayStation – legetøj til børn i besøgsrummene.

Under ombudsmandens samtale med talsmændene for det lukkede afsnit efterlyste talsmændene et besøgsrum med udgang til en legeplads. Talsmændene foreslog at indrette besøgsrummet for enden af bygning M mere børnevenligt og med udgang til en legeplads. Dette ville – ifølge talsmændene – være let og kun kræve et mindre hegn i forlængelse af bygning M. Til sammenligning fremhævede talsmændene de gode besøgsforhold for indsatte med børn i Statsfængslet Østjylland.

Ombudsmanden viderebragte talsmændenes ønske til ledelsen under den afsluttende samtale. Ledelsen oplyste, at det hovedsageligt er et sikkerhedsmæssigt spørgsmål, om der kan indrettes en legeplads det pågældende sted. Det sted, talsmændene udpegede, ligger tæt på hovedhegnet, og indretning af en legeplads det pågældende sted vil af den grund som minimum kræve et tæt stålhegn (som det der f.eks. er ved afdeling H-I's gårdtursareal). Ledelsen ville undersøge de sikkerhedsmæssige aspekter i at etablere en legeplads for besøgende børn det pågældende sted. Ombudsmanden bad om at blive underrettet om resultatet af undersøgelsen.

Fængslet har i brev af 10. april 2012 oplyst, at personale- og sikkerhedskonsulenten har undersøgt spørgsmålet om placeringen af en legeplads i tilknytning til besøgsafsnittet i det lukkede afsnit. Personale- og sikkerhedskonsulenten har konkluderet, at det – ud fra et sikkerhedsmæssigt hensyn – vil være meget vanskeligt at finde et område i det lukkede afsnit, hvor der kan laves en udendørs legeplads. Dette gælder og-

så en legeplads for enden af bygning M. En legeplads for enden af bygning M vil være placeret så tæt på fængslets ydre hegn, at risikoen for flugt bliver for stor, og samtidig vil der være stor risiko for, at der vil blive smidt ulovlige effekter ind på området (telefoner, narko mv.).

Fængslet har oplyst, at fængslet i stedet vil forsøge at forbedre de indendørs besøgsfaciliteter til glæde for de indsatte børn. På baggrund af en forespørgsel fra en talsmand undersøger fængslet i øjeblikket, om det er muligt at få PlayStation i alle besøgsrum. Fængslet har oplyst, at fængslet i løbet af 2012 forventer at bruge ca. 25.000 kr. på forbedring af besøgsfaciliteterne i det lukkede afsnit. Det er besluttet at nedsætte en arbejdsgruppe bestående af repræsentanter fra opsynspersonalet og de indsatte, som skal komme med en indstilling til, hvordan pengene skal bruges.

Jeg har noteret mig, at fængslet vil forsøge at forbedre de indendørs besøgsfaciliteter til glæde for de indsatte børn, og at fængslet forventer at bruge 25.000 kr. i 2012 på forbedringerne.

Af en skrivelse af 5. november 2004 om forbedring af besøgsforholdene, som direktoratet har udsendt til kriminalforsorgens fængsler og arresthuse, fremgår det, at besøgslokaler skal være indrettet med et skab med kondomer og engangslagner mv., der er tilgængeligt, uden at den indsatte skal kontakte personalet.

Under inspektionen gjorde ombudsmanden ledelsen opmærksom på, at ingen af besøgsrummene var indrettet med skabe til kondomer og lagner mv. som foreskrevet af direktoratet. Ledelsen ville sørge for, at dette skete.

2.3.2. Afdeling H-I – ”Mælkebøtten”

På afdeling H-I afsoner 20 af Danmarks allersvageste indsatte. Det er hårdt belastede mandlige indsatte, der typisk har et årelangt misbrug bag sig, længerevarende metadonbehandling, manglende socialt netværk og massive psykosociale belastninger. Disse indsatte fungerer meget dårligt på almindelige fællesskabsafdelinger eller vælger at afsoner i frivillig isolation.

De indsatte holdes helt adskilt fra de øvrige indsatte i det lukkede afsnit, og beskæftigelsen udgøres af behandlingen, som varetages af medarbejdere fra Center for Socialt Udsatte i Horsens Kommune i samarbejde med fængselspersonalet.

Afdeling H-I ligner i sin opbygning og indretning de øvrige afdelinger fra 2004 (afdeling J-K-L). Til højre for indgangen til bygningen er der indrettet nogle fællesfaciliteter, som anvendes til det behandlingsmæssige arbejde på afdeling H-I, og som derfor adskiller sig fra forholdene på de øvrige lukkede afdelinger. Til venstre for indgangen ligger afdeling H og I. Ombudsmanden besøgte afdeling H, som ledelsen vurderede var repræsentativ for afdelingerne i det lukkede afsnit.

Det første rum på afdeling H er et stort fælles køkken og opholdsrum. Køkkenet består af to køkkensektioner placeret langs den ene væg. Ude i rummet er der en køkkenø med komfurer og emhætter. Derudover er der bl.a. køle-/fryseskab, mikrobølgeovn, opvaskemaskine mv. I den modsatte side af rummet er der spisepladser og sofaer rundt om et stort sofabord.

I forlængelse af det store køkken og opholdsrum ligger en fordelingsgang med et aktivitetsrum og ti stuer på den venstre side og med toilet- og badeforhold på den anden side. I aktivitetsrummet er der et billardbord i midten. I den ene ende er der nogle maskiner til fitnessstræning. I den anden ende er der to ribber, nogle træningsbolde og måtter og et dartspil. Sammen med og blandt aktivitetsudstyret lå forskellige andre ting, f.eks. toiletpapirruller, tomme madbokse, kartofler, strygebræt mv.

Ombudsmanden så to stuer med samme indretning – dog spejlvendt – under inspektionen. Stuerne er indrettet med en håndvask med spejl lige inden for døren. Der er knager til overtøj og hylder til opbevaring af toiletsager. Langs den ene væg står sengen, og langs den anden væg er der tøjopbevaring, skrivebord, køleskab, tv, hylder og opslagstavler.

På den modsatte side af fordelingsgangen ligger først et vaskerum med fire vaske- og tørremaskiner. Herefter er der toilet- og baderum. I baderummene er der (også) toilet og håndvask samt en indmuret bruseniche med badeforhæng.

Herefter er der et åbent areal, hvor der er hængt to telefoner op i afskærmede bokse. For enden af fordelingsgangen er der udgang til et afskærmet, flisebelagt gårdtursareal. Her er der opsat basketballkurve, bordtennisbord og bænke. Desuden er der en grill og et hævet bed, hvor en indsat dyrker friske krydderurter.

I den modsatte ende af bygningen (til højre for indgangen til bygningen) er de grupperum og fælles faciliteter, som benyttes til behandlingen af de indsatte på afdeling H-I. Disse lokaler findes som nævnt ikke på de øvrige fællesskabsafdelinger i det lukkede afsnit. I lokalerne er der mulighed for, at de indsatte kan sidde samlet enten rundt om

et bord eller i lænestole. Der er desuden mulighed for at spille på spillekonsoller, spille bordtennis og bordfodbold. Der er indrettet et kreativt værksted og et køkken. Der er desuden indrettet et midlertidigt bibliotek for hele det lukkede afsnit i et ende lokale, jf. nærmere herom nedenfor under pkt. 2.4.

2.3.3. Sportshallen

Sportshallen blev opført til de indsatte i det lukkede afsnit i 2008. I sportshallen er det muligt at spille diverse boldspil (basketball, volleyball, håndbold, fodbold og badminton). Sportshallen har højt til loftet, og der kommer dagslys ind i sportshallen fra vinduer langs tagryggen. Der er indrettet plads til iagttagere oven over indgangen til sportshallen. Der er ingen omklædningsrum i tilknytning til sportshallen.

Sportshallen fremstod lys og attraktiv.

Brugen af sportshallen er behandlet nærmere nedenfor under pkt. 4.2. om fritidsfaciliteterne i det lukkede afsnit.

2.3.4. Straf- og isolationsafdelingen – afdeling G

Ledelsen oplyste, at der typisk er 4-5 indsatte på afdelingen. Der er en indsat, der fast bor på afdelingen, og som sørger for at gøre rent og varme maden, som kommer fra centralkøkkenet i Statsfængslet ved Sdr. Omme. Pladserne på afdelingen benyttes også af andre fængsler i området.

Stuerne på straf- og isolationsafdelingen har eget toilet og bad. Ombudsmanden så en ubeboet stue, som fremstod velindrettet og i pæn stand.

Derudover besigtigede ombudsmanden observationscellen og sikringscellen, som begge blev etableret i 2005. Ledelsen oplyste, at der ikke er nogen, der færdes så tæt foran vinduerne, at det er muligt at kigge ind i disse celler. Ombudsmanden noterede sig under inspektionen disse oplysninger.

2.4. Øvrige lokaler mv.

Biblioteket i det lukkede afsnit:

Normalt ligger biblioteket i en pavillon fra 2005, men under inspektionen var biblioteket midlertidigt placeret i afdeling H-I. Ombudsmanden så ikke pavillonen under inspektionen, men ledelsen oplyste, at pavillonen midlertidigt var lukket på grund af et skim-

melsvampangreb. Skimmelsvampen skyldes, at pavillonen i 2005 blev opsat forkert. Det firma, der opsatte pavillonen, har påtaget sig at udbedre skaderne. Ledelsen forventede, at skaderne ville være udbedret inden årets udgang. Det fremgår desuden af den oversigt over nye bygninger og større renoveringer siden 2002, som jeg har modtaget fra fængslet, at pavillonen har været udsat for en vandskade, der indebærer, at der i 2011 skulle lægges et nyt tag på pavillonen.

Kirke:

Der er en selvstændig kirkebygning til de indsatte i det åbne afsnit. Under inspektionen bemærkede ombudsmanden, at der var en omfattende udvendig renovering i gang af kirken. De indsatte i det lukkede afsnit har ikke adgang til kirkebygningen, og der er ikke bygget en kirke i det lukkede afsnit. Der er indrettet nogle lokaler i pavillonen – som midlertidigt var lukket på grund af skimmelsvamp angrebet – til brug for kirkelige handlinger for de indsatte i det lukkede afsnit.

Gymnastiksalen:

Under samtalen med talsmændene i det åbne afsnit rejste de spørgsmålet om gymnastiksalens ringe standard. Gymnastiksalen blev ikke besigtiget under inspektionen, men ledelsen bekræftede under den afsluttende samtale, at gymnastiksalen i det åbne afsnit er ringe.

Under ombudsmandens forrige inspektion af fængslet den 17. april 2002 havde ombudsmanden (også) bemærkninger til gymnastiksalen. Ombudsmanden skrev bl.a., at han var enig med fængslet i, at gymnastiksalen var utidssvarende, og at det var hans opfattelse, at et fængsel med så mange indsatte, som Statsfængslet ved Nr. Snede havde på det tidspunkt, burde have en sportshal af en rimelig standard. Fængslet oplyste dengang, at der siden midten af 1980'erne havde ligget en ansøgning i direktoratet om en ny sportshal. Direktoratet oplyste efterfølgende, at direktoratet også var enig i, at gymnastiksalen var utidssvarende, og at projektet om opførelse af en ny sportshal fortsat ville indgå i direktoratets planlægning og ville blive opprioriteret i forbindelse med etableringen af det lukkede afsnit i fængslet.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen, at fængslet – da sportshallen i det lukkede afsnit skulle bygges – undersøgte mulighederne for at placere og indrette sportshallen på en måde, så den kunne anvendes af indsatte både fra det lukkede og åbne afsnit. Det var ikke muligt at finde en løsning, der var sikkerhedsmæssig forsvarlig. De indsatte i det åbne afsnit har derfor fortsat kun adgang til den gamle gymna-

stiksal. Ledelsen oplyste desuden – ligesom talsmændene – at gymnastiksalen er mørk, mangler loftshøjde og er svær at rengøre.

Da gymnastiksalen ikke blev besigtiget under inspektionen, bad ombudsmanden ledelsen om at sende nogle billeder af gymnastiksalen, og dem har jeg modtaget. Billederne bekræfter oplysningerne om, at gymnastiksalen er ringe.

Det er også min opfattelse, at et afsnit med så mange indsatte, som der er i det åbne afsnit i Fængslet ved Nr. Snede, bør have en sportshal af en rimelig standard. I lyset af at mulighederne for at udøve indendørs sportsaktiviteter ikke er blevet bedre for de indsatte i det åbne afsnit siden ombudsmandens inspektion den 17. april 2002, og at direktoratet allerede efter inspektionen i 2002 erklærede sig enig i, at gymnastiksalen var utilfredsstillende, går jeg ud fra, at direktoratet fortsat er opmærksom på behovet for at gøre gymnastiksalen tilfredsstillende.

3. Beskæftigelse

De indsatte i fængslet kan være beskæftiget med arbejde, undervisning og behandling. Beskæftigelsen kan også bestå i en kombination af arbejde og undervisning.

Der er beskæftigelsespligt i fængslet. Beskæftigelsespligten omfatter alle indsatte, herunder også indsatte der må kategoriseres som pensionister. Alle indsatte (undtagen indsatte på afdeling H-I og G) bliver umiddelbart efter indsættelsen tilbudt en samtale med ledelsen for beskæftigelsesdelen om den indsattes beskæftigelsesmuligheder. Under samtalen skal den indsattes faglige og sociale kompetencer afdækkes, og den indsatte får en grundig orientering om de beskæftigelses-, undervisnings- og behandlingstilbud, som findes i fængslet. I tilknytning til samtalen besluttet det, hvor den indsatte skal beskæftiges. Beslutningen om, hvor den indsatte skal beskæftiges, skal – medmindre væsentlige grunde taler imod – træffes senest 2 dage efter den indsattes ankomst til fængslet. Hvis den indsatte har helbredsæssige problemer, der har betydning for beslutningen om den indsattes beskæftigelse, bliver der indhentet en lægefaglig vurdering, inden der træffes afgørelse. Senest 2 dage efter at der er truffet beslutning om, hvor den indsatte skal beskæftiges, skal den indsatte starte.

Ledelsen oplyste, at der er fuld beskæftigelse i fængslet. Alle indsatte, der kan og vil arbejde eller uddanne sig, har mulighed for det. Der kan opstå flaskehalse til nogle tilbud, men de er ikke længerevarende.

3.1. Arbejde

Arbejdsmulighederne er forskellige for de indsatte i henholdsvis det åbne og lukkede afsnit i fængslet.

I det åbne afsnit arbejder ca. 15-20 indsatte med det grønne område. Arbejdet består i vedligeholdelse af udenomsarealer og pasning af et mindre landbrug med bl.a. dyr og juletræer.

Der er også et værksted, som for nyligt er begyndt at producere naturlegepladser. Arbejdet består derudover hovedsageligt af montagearbejde. Bygningsvæsenet beskæftiger ca. 10 indsatte inden for håndværksfag. F.eks. har de indsatte foretaget hovedparten af renoveringen af undervisningslokalerne i det nye uddannelsescenter.

Der er beskæftiget ca. 3-4 indsatte på depotet i det åbne afsnit, hvor de genstande, som de indsatte ikke må have på stuerne, opbevares. Arbejdet består også i vinduespudsning og tilsyn med rengøringen af fælleslokaler.

På centrallageret opbevares og distribueres alle møbler produceret i kriminalforsorgens institutioner. På centrallageret er ca. 10 indsatte beskæftiget. Tidligere producerede og leverede Fængslet ved Nr. Snede møbler til store dele af kriminalforsorgens institutioner. Da mange andre fængsler har fået en møbelproduktion, lukkede fængslet snedkeriet i 2010.

Derudover er der et par indsatte, der kører til købmanden og pakker de varer, som de indsatte har bestilt på bestillingssedler. Købmanden bringer senere varerne ud og afregner med de indsatte. Endelig er nogle indsatte beskæftiget som gangmænd på afdelingerne.

I det lukkede afsnit består arbejdet primært i montagearbejde og gangmandsarbejde. I foråret 2011 var der en mærkbar nedgang i ordretilgangen i montagen. Fængslet kunne tydeligt mærke den uro, det skabte i hverdagen i fængslet. Fængslet besluttede derfor, at en fast medarbejder i montagen primært skal tage sig af at opsøge arbejde til montagen. Dette arbejde har været vellykket, og der er igen en fin strøm i ordretilgangen. Fængslet har desuden udbygget samarbejdet med arresthusene i området, sådan at arresthusene kan overtage ordrer, som fængslet ikke selv kan tage sig af.

Jeg har noteret mig den positive virkning, fængslets initiativ med at være mere opsøgende i relation til at skaffe ordrer, har haft for beskæftigelsen.

3.2. Undervisning

I fængslet undervises der primært i almen voksenundervisning (AVU) i dansk, matematik, it og engelsk. Der undervises fra 5. til 10. klasses niveau af seminarieuddannede lærere. Der undervises også i idræt og indimellem tilbydes også andre fag, f.eks. samfundsfag. Derudover tilbyder fængslet forberedende voksenundervisning (FVU) og AMU-kurser i AutoCAD. Det er muligt for de indsatte at få frigang til undervisning på uddannelsesinstitutioner i området. Lærerne hjælper desuden de ca. 3-4 selvstuderende, der typisk er. De selvstuderende er oftest i gang med en HF-uddannelse. Lærerne hjælper og sparrer også, når der en gang imellem er en indsat, som er universitetsstuderende.

Det vurderes, at ca. 50-70 pct. af de indsatte er ordblinde, og derfor tilbyder fængslet normalt ordblindeundervisning. Ordblindeundervisningen varetages af en skole i Herning. Forudsætningen for, at ordblindeundervisningen tilbydes, er, at der er minimum 4-5 indsatte på et hold. Ordblindeundervisningen har – fordi der ikke kunne skaffes nok deltagere til undervisningen – i en periode været standset. Undervisningen styres ved hjælp af nogle it-programmer. Ledelsen oplyste under inspektionen, at ordblindeundervisningen skulle til at starte op igen, og at det er ledelsens erfaring, at de indsatte, der gennemfører ordblindeundervisningen, får meget ud af forløbet.

Jeg beder fængslet om at oplyse, om ordblindeundervisningen er startet op igen, og i bekræftende fald hvor mange indsatte der deltager i undervisningen.

I lyset af fængslets oplysninger om, at ordblindeundervisningen styres ved hjælp af it-programmer, og at det kan være svært at skaffe deltagere til undervisningen (uanset at en stor procentdel af de indsatte angiveligt er ordblinde i en eller anden grad), beder jeg fængslet om at oplyse, om fængslet har overvejet muligheden for at tilbyde ordblindeundervisning som selvstudium. Jeg er klar over, at dette vil forudsætte, at den indsatte får adgang til en computer enten på sin stue eller i et andet lokale.

Ombudsmanden forstod ledelsens oplysninger under inspektionen sådan, at fængslet i forbindelse med ordrenedgangen i montagen i starten af 2011 etablerede et kost- og motionsprogram for de indsatte i det åbne afsnit.

Som beskrevet under pkt. 2.2.2 var fængslet under inspektionen ved at færdiggøre et nyt uddannelsescenter i det gamle snedkeri. Med etableringen af uddannelsescenteret sker der en fysisk sammenlægning af skolen og erhvervsuddannelsescenteret. Undervisningen skal varetages i et tæt samarbejde mellem lærerne og værkmestrene.

Målet er, at fængslet fremover kan tilbyde et bredere udbud af undervisning – fra folkeskoleuddannelsesforløb, selvstudier, erhvervsuddannelsesforløb, til afklaring af de indsatte parathed og motivation til at lære/uddanne sig. Uddannelsescenteret skal bl.a. tilbyde grunduddannelsen inden for maskinmesteruddannelsen.

Jeg beder fængslet om at oplyse nærmere om erfaringerne med det nye uddannelsescenter. Derudover beder jeg fængslet om at oplyse det samlede tal for, hvor mange indsatte der beskæftiges enten på hel eller halv tid med undervisning.

3.3. Behandlingsprogrammer

Som nævnt indledningsvist kan beskæftigelsespligten opfyldes ved, at indsatte deltager i behandlingsprogrammer. Fængslet ved Nr. Snede tilbyder Det Kognitive Færdighedsprogram, Vredesprogrammet (Anger Management) og booster-hold (opfølgningsprogram til Det Kognitive Færdighedsprogram).

For de indsatte på afdeling H-I (Mælkebøtten) består beskæftigelsen i at deltage i det daglige program på afdelingen. Det daglige program varetages af medarbejdere fra Center for Socialt Udsatte i Horsens Kommune i samarbejde med fængselspersonalet. Afdelingen er en motivationsafdeling og ikke en decideret behandlingsafdeling. Målet på afdelingen er at reducere de indsatte fysiske, sociale og psykiske skader som følge af mange års misbrug. De indsatte lærer om sunde vaner, herunder sund mad og motion, hygiejne, helbred og dagligt samvær med andre. Det sker bl.a. igennem praktiske opgaver, individuelle samtaler, gruppesamtaler og almindelige daglige opgaver på afdelingen. F.eks. laver de indsatte mad sammen, der er to faste daglige gårdture, og de indsatte skal hver morgen gøre deres stuer i stand. Afdeling H-I har desuden faste tider i sportshallen.

4. Fritid

4.1. Ny ordning på fritidsområdet i det lukkede afsnit

Under inspektionen oplyste ledelsen, at fængslet kort forinden inspektionen havde indført en ny ordning med mere struktur på fritidsområdet i det lukkede afsnit. Ledelsen oplyste, at den forventede, at de nye rammer på fritidsområdet i fremtiden ville mindske antallet af aflysninger og forbedre fritiden betragteligt for de indsatte. Som led i den nye ordning har fængslet bl.a. afsat to fængselsbetjente til fast at tage sig af fritidsområdet. De fængselsbetjente, der er involverede i fritidsaktiviteterne, har selv valgt det, og de vil som udgangspunkt ikke blive sat til andre opgaver ved fravær blandt det øvrige fængselspersonale. Fængselsbetjentene planlægger fritidsaktive-

terne i samarbejde med de indsatte i løbet af ugen. Hvis en indsat ikke vil deltage i en planlagt fritidsaktivitet alligevel, tager personalet en motiverende samtale med den indsatte.

Jeg har noteret mig, at fængslet kort tid før inspektionen havde foretaget væsentlige ændringer på fritidsområdet med henblik på at mindske antallet af aflysninger og forbedre fritiden for de indsatte i det lukkede afsnit.

4.2. Fritidsfaciliteterne i det lukkede afsnit

Det er beskrevet i orienteringsmaterialet, som de indsatte modtager ved ankomsten, hvilke fritidsfaciliteter der er til rådighed. Det fremgår heraf, at de indsatte har mulighed for at styrketræne – bl.a. under den såkaldte green card-ordning, hvor der er instruktører til stede, og mulighed for at træne med tungere vægte. Ledelsen oplyste under inspektionen, at green card-træning er meget populær (både i det lukkede og åbne afsnit). Derudover kan de indsatte komme i sportshallen, hvor der bl.a. kan spilles badminton, volleyball, basketball, håndbold og fodbold. De indsatte kan også komme ud på boldbanen, hvor det er muligt at spille boldspil og gå/løbe rundt om banen. Derudover kan der være mulighed for at arbejde med læder og sølv, og de indsatte kan benytte fængslets bibliotek.

Jeg går ud fra, at fængslet – hvis der er sket ændringer i, hvilke fritidsfaciliteter de indsatte i det lukkede afsnit har til rådighed – vil oplyse nærmere herom.

Talsmændene nævnte under ombudsmandens samtale med dem, at de ønskede faste ugentlige tider for brugen af sportshallen. Talsmændene havde rejst dette spørgsmål over for ledelsen på et talsmandsmøde den 8. april 2011, og ifølge referatet fra talsmandsmødet planlagde fængslet i forbindelse med indførelsen af den nye struktur på fritidsområdet at indføre "fast haltid for afdelingerne". Ombudsmanden bad derfor fængslet om at oplyse, om fængslet havde indført eller planlagde at indføre faste tider for afdelingernes brug af sportshallen.

I fængslets brev af 10. april 2012 har fængslet oplyst, at den nye fritidsordning blev indført i august 2011 og indebærer, at der hver lørdag eftermiddag er mulighed for at dyrke forskellige former for sportsaktiviteter i sportshallen sammen med to fængselsbetjente. Tilbuddet gælder for indsatte på alle fællesskabsafdelingerne samt afdeling F. Afdeling F benytter sportshallen i ca. 1½ time, og fællesskabsafdelingerne benytter sportshallen i sammenlagt 3 timer, hvor der er mulighed for at deltage i to aktiviteter.

Jeg har noteret mig fængslets oplysninger om, at der med den nye fritidsordning er indført "fast haltid" for afdelingerne om lørdagen.

Under ombudsmandens samtale med talsmændene havde de også nævnt, at sportshallen ikke blev brugt særligt meget. Fængslet oplyste under inspektionen, at det blev noteret, hvor meget sportshallen bliver brugt. Ombudsmanden bad derfor også fængslet om at oplyse, hvor meget sportshallen var blevet brugt de seneste 6 måneder.

Fængslet har i brev af 10. april 2012 oplyst, at det ikke registreres, hvornår og til hvad sportshallen benyttes, og at fængslet derfor desværre ikke har mulighed for at oplyse det præcise omfang af brugen af sportshallen inden for de seneste 6 måneder.

Fængslet har dog oplyst, at sportshallen benyttes i forbindelse med idrætsundervisning og af afdeling H-I (Mælkebøtten). Derudover bruges sportshallen som nævnt i forbindelse med den nye fritidsordning om lørdagen. Fængslet har oplyst, at fængslet netop har besluttet at åbne op for, at en mindre gruppe indsatte hver søndag kan få adgang til at benytte sportshallen uden "fysisk" opsyn. Det skyldes, at der er blevet opsat videoovervågning i hallen. Tilbuddet er dog endnu ikke iværksat, da der skal udarbejdes nærmere retningslinjer for, hvordan, hvornår og under hvilke omstændigheder dette vil være muligt, sådan at hensynet til orden og sikkerhed tilgodeses bedst muligt samtidig med, at de indsatte får udvidet mulighederne for fritidstilbud. Fængslet mener herefter at have imødekommet de indsattes ønske om flere fritidstilbud.

Jeg har noteret mig fængslets oplysninger om, at det (alligevel) ikke er muligt at oplyse omfanget af brugen af sportshallen inden for de seneste 6 måneder.

Jeg har også noteret mig oplysningerne om planerne om, at sportshallen fremover kan benyttes af en mindre gruppe indsatte om søndagen uden fysisk opsyn, men under videoovervågning.

Jeg går ud fra, at de indsatte allerede på nuværende tidspunkt – i det omfang de personalemæssige ressourcer den pågældende dag tillader det – også har mulighed for at benytte fritidsfaciliteterne, herunder sportshallen, spontant, dvs. ud over de styrede aktiviteter som fængselsbetjentene som led i den nye fritidsordning iværksætter om lørdagen. Hvis denne antagelse er forkert, beder jeg fængslet om at oplyse dette.

Talsmændene nævnte også, at det kun er de få fængselsbetjente, der selv deltager i sportsaktiviteterne, der tager de indsatte med i sportshallen. Talsmændene oplyste, at dette var en væsentlig årsag til, at sportshallen ikke blev brugt så ofte.

Jeg har noteret mig ledelsens oplysninger om, at de fængselsbetjente, der står for den nye ordning på fritidsområdet, selv har valgt det. Jeg forstår, at der heri ligger, at de pågældende fængselsbetjente selv interesserer sig for området. Som det blev nævnt under den afsluttende samtale med ledelsen, må det være en ledelsesmæssig beslutning, hvordan fritidsområdet skal organiseres, således at det ikke afhænger af den enkelte funktionærs egen interesse i den pågældende aktivitet. Jeg har ikke herved taget stilling til om der aktuelt måtte være behov for at foretage noget.

Som nævnt ovenfor går jeg ud fra, at de indsatte i et eller andet omfang også har mulighed for at benytte fritidsfaciliteterne spontant. Selvom jeg er klar over, at mulighederne for at benytte fritidsfaciliteterne spontant i mange tilfælde vil afhænge af, om der den pågældende dag er personalemæssige ressourcer til det, er det min opfattelse – som det også blev nævnt under den afsluttende samtale med ledelsen – at fængselsbetjentenes medvirken til at iværksætte (spontane) fritidsaktiviteter må være en ledelsesmæssig beslutning og således ikke afhænge af den enkelte fængselsbetjents egen interesse for den pågældende aktivitet. Jeg beder om fængslets bemærkninger hertil.

Talsmændene i det lukkede afsnit oplyste, at kulturudgangene i det lukkede afsnit er blevet sparet væk. Ledelsen oplyste under den afsluttende samtale, at fængslet har valgt at prioritere at få så mange indsatte som muligt til at gå uledsaget udgang. Oftest skal den indsatte have gennemført en eller flere ledsagede udgange, inden et uledsaget udgangsforløb kan startes op. Fængslet har derfor valgt at bruge mange ressourcer på at gennemføre ledsagede udgange med de enkelte indsatte.

Ombudsmanden modtog den 3. januar 2012 en kopi af en klage til Direktoratet for Kriminalforsorgen fra talsmandsgruppen i det lukkede afsnit. Talsmændene klagede bl.a. over, at der ikke afvikles kulturudgange i det lukkede afsnit. Ombudsmanden bad i et brev af 10. januar 2012 direktoratet om at underrette ombudsmanden om direktoratets svar til talsmandsgruppen.

Direktoratet har i et brev af 14. maj 2012, som jeg har modtaget en kopi af, svaret talsmandsgruppen. Direktoratet har bl.a. skrevet følgende:

”Direktoratet er nået til det resultat, at fængslet ikke kan undlade at afvikle kulturudgange alene på grund af manglende ressourcer. I det omfang indsatte i lukket afsnit har tilladelse til uledsaget udgang, bør der lejlighedsvis gives tilladelse til kulturudgange. Direktoratet har gjort fængslet bekendt med dette og har bedt fængslet om at ændre praksis.”

Jeg går ud fra, at fængslet har ændret praksis, og jeg foretager mig derfor ikke mere vedrørende spørgsmålet om kulturudgange i det lukkede afsnit.

Afdeling H-I har sit eget kondirum, som kan benyttes i fritiden. Efter nærmere konkret aftale med det tilstedeværende personale kan de indsatte benytte fængslets styrketræningsrum tirsdage, torsdage og i weekenden.

Ifølge den interne regelsamling har de indsatte på afdeling F de samme fritidsmuligheder som de øvrige indsatte i det lukkede afsnit. Talsmanden for afdeling F oplyste imidlertid, at de indsatte på denne afdeling i hverdagene skal være på egen celle fra kl. 14 til 17 og fra kl. 19 og til næste morgen.

På den baggrund beder jeg fængslet oplyse, hvilke fritidsaktiviteter de indsatte på afdeling F har adgang til – ud over adgangen til sportshallen i 1½ time om lørdagen.

4.3. Fritidsfaciliteterne i det åbne afsnit

Under inspektionen så ombudsmanden kun meget lidt af fritidsfaciliteterne for de indsatte i det åbne afsnit. I rapporten af 30. januar 2003 om ombudsmandens forrige inspektion af fængslet den 17. april 2002 blev fritidsfaciliteterne beskrevet således (side 44):

”Som nævnt under pkt. 2.3.6. er fritidstilbuddene for de indsatte på de åbne afdelinger bl.a. bordtennis, billard/pool, dart, styrketræning, kondi, badminton, hockey, beachvolley, petanque, boldspil mv. på det udendørs sportsareal, svømning (i fængslets egen pool) og læderarbejde. Ifølge de interne regelsamlinger for henholdsvis de indsatte på åben og halvåben afdeling arrangeres der tillige forskellige ture ud af huset, som f.eks. ture til svømmehal, bowlingcenter, biograf, udstillinger (kulturudgange) og fisketure, cykelture og løbeture. Herudover er der mulighed for forskellige brætspil og almindeligt samvær de indsatte imellem, ligesom de indsatte har mulighed for at låne bøger på (eller gennem) fængslets bibliotek.”

Siden ombudsmandens forrige inspektion er der blevet oprettet en internetcafe, som efter det oplyste under inspektionen er meget populær blandt de indsatte.

Ledelsen oplyste, at tilrettelæggelsen af kulturudgange (f.eks. bowlingture) er et ressourcemæssigt spørgsmål, men at der jævnligt er ture ud af huset.

Jeg går ud fra, at det, jeg har beskrevet, fortsat er en dækkende beskrivelse af fritidsfaciliteterne for de indsatte i det åbne afsnit. Hvis ikke det er tilfældet, beder jeg fængslet om at oplyse dette.

Talsmændene fremsatte under ombudsmandens samtale med dem ønske om at få adgang til internetcafeen i weekenderne, samt at der blev arrangeret flere aktiviteter i weekenderne. Fængslet ville overveje talsmændenes ønsker, og ombudsmanden bad om at blive underrettet om resultatet af fængslets overvejelser.

Fængslet har i brev af 10. april 2012 oplyst, at både personalet i "fritidsgruppen", afdelingsledelsen og fængslets øverste ledelse principielt er positive over for en udvidelse af tilbuddene i weekenderne, men at det dog hidtil ikke har været muligt af ressourcemæssige årsager. Fængslet har oplyst, at personalet både i Centralvagten og på afdelingerne store dele af dagen er bundet af opgaver i forbindelse med besøg.

De indsatte i det åbne afsnit har i weekenden mulighed for at modtage besøg hele dagen i tidsrummet mellem kl. 9 og 16. Muligheden for at kunne modtage besøg hele dagen giver de indsatte og deres besøgende meget fleksibilitet i forhold til besøg, ligesom det giver mulighed for meget lange besøg og samvær med familie og venner. Fængslet ser ikke på nuværende tidspunkt mulighed for at ændre på fritidsstrukturen i weekenderne.

Jeg har noteret mig fængslets oplysninger om, at en udvidelse af fritidstilbuddene i weekenderne vil indebære en begrænsning i besøgstiden. Jeg går imidlertid ud fra, at fængslet – hvis der måtte opstå tidsrum, hvor besøg ikke lægger beslag på alt personale – vil være opmærksom på mulighederne for at arrangere fritidsaktiviteter for de indsatte, f.eks. ved at åbne internetcafeen.

5. Samtaler med talsmændene

Under inspektionen havde ombudsmanden som nævnt både samtaler med talsmændene for det åbne og det lukkede afsnit og en samtale med talsmanden for afdeling F (afdelingen for indsatte med begrænset fællesskab).

På afdeling H-I fungerer talsmandsordningen anderledes. Her afholdes der ugentlige husmøder, hvor alle indsatte har mulighed for at deltage. Overvagtimesteren på afdelingen samt en eller flere af de fængselsbetjente og behandlere, der er tilknyttet afdelingen, deltager. Hvis der er særlig behov for det, deltager en repræsentant fra fængslets øverste ledelse. På husmøderne bliver de indsatte også informeret om de beslutninger, der er truffet på talsmandsmøderne om de generelle forhold, som også berører de indsatte på afdeling H-I.

Som nævnt i indledningen forelagde ombudsmanden det, som talsmændene havde rejst, over for ledelsen under den afsluttende samtale. Ombudsmanden har fulgt op på disse samtaler foreløbigt i et brev af 26. oktober 2011.

Nogle af de spørgsmål, som talsmændene rejste, blev afsluttet i brevene til talsmændene, og andre er medtaget de relevante steder i rapporten. De sidste spørgsmål er gennemgået nedenfor.

5.1. Talsmændene for det åbne afsnit – besøgsfaciliteterne

Talsmændene udtrykte utilfredshed med besøgsfaciliteterne. Talsmændene oplyste, at besøg skal foregå på den indsattes stue. En indsat må have op til fire besøgende ad gangen, og det bliver meget trangt – særligt på de små stuer på ca. 6 m². Under besøg må den indsatte spise mad med de besøgende i fællesrummene, men bagefter skal den indsatte og besøgende gå tilbage på den indsattes stue. Talsmændene foreslog at åbne gymnastiksalen – som talsmændene oplyste aldrig bliver brugt i weekendene – så de indsatte kan være dér sammen med de besøgende. Talsmændene foreslog også at udvide udearealet, som de besøgende må færdes på. Endelig oplyste talsmændene, at legepladsen er meget dårlig – særligt for de lidt større børn.

Ledelsen oplyste under den afsluttende samtale, at der var søgt om og bevilget penge fra LEGO Fonden til at lave en naturlegeplads i det åbne afsnit. Ledelsen ville overveje talsmændenes forslag om, at flere udearealer og/eller gymnastiksalen kan anvendes under besøg. Ledelsen bemærkede dog, at gymnastiksalen ikke både kan anvendes til besøg og flere fritidsaktiviteter i weekenden, som talsmændene også havde efterspurgt.

Ombudsmanden bad efterfølgende fængslet om at orientere talsmændene om resultatet af ledelsens overvejelser om at udvide de områder, de indsatte kan være på, når de har besøg. Derudover bad ombudsmanden fængslet om at oplyse talsmændene om tidsperspektivet for at få etableret naturlegepladsen. Ombudsmanden bad om at blive underrettet om fængslets svar til talsmændene.

Fængslet har i brevet af 10. april 2012 oplyst, at fængslet – ud over midlerne fra LEGO Fonden – også har fået en bevilling fra satspuljen 2012 til at skabe forbedrede forhold for de indsattes børn, sådan at fængslet i alt har 100.000 kr. til at etablere en naturlegeplads for i det åbne afsnit. Legepladsen forventes at blive etableret inden udgangen af 2012, men det nærmere tidsperspektiv for etableringen ligger endnu ikke fast. Fængslet har oplyst, at der pt. pågår forhandlinger om, hvem der skal producere legeredskaberne til legepladsen.

Den nye legeplads vil blive etableret på et areal, som de indsatte og deres besøgende hidtil ikke har haft adgang til. Der sker således en udvidelse af det udendørs areal, som de indsatte og deres besøgende kan opholde sig på i forbindelse med besøg.

Derudover har fængslet oplyst, at fængslet i starten af 2012 besluttede at udvide adgangsområderne for de besøgende i det åbne afsnit til også at omfatte afdelingernes fælles opholdsrum. Der er således også sket en udvidelse af det indendørs areal, som de indsatte og deres besøgende kan opholde sig på i forbindelse med besøg.

Herudover mener fængslet ikke, at der på nuværende tidspunkt kan ske yderligere udvidelser af adgangsområdet for de besøgende – hverken indendørs eller udendørs. Fængslet har i den forbindelse lagt vægt på hensynet til de øvrige indsatte i afdelingen, som skønnes at veje tungere end hensynet til de besøgende. De indsatte, der ikke modtager besøg, bør ikke have følelsen af at skulle afgive deres i forvejen ret begrænsede faciliteter til de besøgende.

Jeg har noteret mig fængslets oplysninger om de forbedringer, der er i udsigt for de besøgendes børn, og de udvidelser, som fængslet har foretaget i adgangsområdet for de besøgende.

5.2. Talsmændene for det lukkede afsnit

5.2.1. Stor gårdtur

Talsmændene oplyste, at de indsatte fra afdeling J-K-L en gang om ugen og nogle gange også flere gange i weekenden kommer på "stor gårdtur". Stor gårdtur foregår

på boldbanen. Derimod havde de indsatte på afdeling E kun været på stor gårdtur to gange de seneste 6 måneder forud for inspektionen. Afdeling E ligger i forbindelse med afdeling F (afdeling for indsatte med begrænset fællesskab) og afdeling G (straf- og isolationsafdelingen), og har som følge heraf et betydeligt mindre gårdtursareal til den daglige gårdtur end afdeling J-K-L.

Under den afsluttende samtale oplyste ledelsen, at spørgsmålet tidligere havde været rejst på et talsmandsmøde. I referatet fra talsmandsmødet den 22. juni 2011 står der bl.a. følgende:

”[...] forklarede om de specielle forhold på afd. EFG. De 3 forskellige afdelinger gør, at personalet har flere ’faste opgaver’, men det betyder også, at der kan opstå uforudsete og personalekrævende opgaver, fx obscelleanbringelse.

Fængslet vil derfor ikke afvise, at der er forskel på mulighederne på henholdsvis JKL og E, men det skyldes ikke, at personalet har en anden holdning til spørgsmålet, eller at de nuværende indsatte på E skal ’straffes’ på grund af de problemer, der tidligere har været på E. Det blev fra fængslets side understreget, at det selvfølgelig altid er vigtigt, at kommunikationen foregår på en ordentlig måde, og at såvel indsatte som ansatte taler ordentligt til hinanden.

[...] fortalte, at der pr. 1. august 2011 kommer et nyt tiltag, som gerne skulle komme de indsatte på E til gode. Der vil være en fritidspost hver lørdag eftermiddag, hvor alle indsatte på fællesskabsafdelingerne får mulighed for at deltage i forskellige fritidstilbud. Typisk vil man kunne vælge mellem 2 aktiviteter, og der vil komme opslag om, hvilke aktiviteter der er tale om, hvor man så kan tilmelde sig på forhånd.

Der var enighed om, at dette nye tilbud vil kunne afhjælpe problemet på E.”

Derudover oplyste ledelsen, at den store gårdtur ikke er sat i et fast mønster, men at det sker, når der er personalemæssige ressourcer til det. Ledelsen understregede, at det ikke er meningen, at der skal være forskel på forholdene på afdeling J-K-L og afdeling E. Ledelsen forventede dog, at mulighederne for fritidsaktiviteter med den nye ordning på fritidsområdet (pr. 1. september 2011) ville blive forbedret.

Da ombudsmanden forstod, at ledelsen ville undersøge, om det er muligt, at de indsatte på afdeling E i højere grad – og ligesom afdeling J-K-L – kan komme på stor

gårdtur, bad ombudsmanden om at blive underrettet om resultatet af fængslets overvejelser.

Fængslet har i brevet af 10. april 2012 henvist til, at fritidsaktiviteterne med den nye fritidsordning i sommerhalvåret, hvis vejret tillader det, vil blive henlagt til boldbanen. Fængslet har generelt oplyst, at de nye tiltag vil sikre de indsatte på afdeling E bedre muligheder for på lige fod med de andre indsatte at deltage i fritidsaktiviteter.

Som nævnt ovenfor under pkt. 4.2 modtog ombudsmanden den 3. januar 2012 en kopi af en klage til Direktoratet for Kriminalforsorgen fra talsmandsgruppen i det lukkede afsnit. I klagen skrev talsmandsgruppen bl.a., at de indsatte på fællesskabsafdelingerne nu ikke længere tilbydes stor gårdtur, men alene gårdtur på de små gårdarealer, som er forbundet til afdelingerne. Ombudsmanden bad direktoratet om at underrette ombudsmanden om direktoratets svar til talsmandsgruppen. Denne underretning har jeg modtaget i form af en kopi af direktoratets svar af 14. maj 2012 til talsmandsgruppen. Det fremgår af svaret, at fængslet har oplyst, at "der er lige adgang for afdelingerne til at benytte 'stor gårdtur'. Der er ikke skemalagte gårdture på boldbanen, som benyttes, når der er personalemæssige ressourcer til det".

I lyset af talsmændenes oplysninger under inspektionen om at de indsatte fra afdeling J-K-L typisk og minimum én gang ugentligt havde mulighed for at komme på stor gårdtur, beder jeg fængslet om at oplyse, om fængslet – uanset at store gårdture ikke har været skemalagte – efter ombudsmandens inspektion har ændret sin praksis for, hvornår de indsatte på afdeling J-K-L har mulighed for at komme på stor gårdtur.

5.2.2. Antal godkendte besøgende

Talsmændene oplyste, at en indsat maksimalt må have ti godkendte besøgende på samme tid. Hvis den indsatte ønsker besøg af en anden end de ti, der er godkendte, må den indsatte udskifte en af de allerede godkendte besøgende. Hvis den indsatte herefter ønsker at skifte tilbage til den førstnævnte besøgende, skal vedkommende igennem en ny godkendelsesprocedure, hvilket tager tid. Talsmændene nævnte, at indsatte i andre fængsler kan have 30-40 godkendte besøgende. I Statsfængslet Østjylland er det muligt at have 100 godkendte besøgende, dog kan kun 30 være aktive.

Spørgsmålet var tidligere blevet drøftet på et talsmandsmøde den 22. juni 2011. Ifølge referatet fra talsmandsmødet ville fængslet indtil videre fastholde den interne regel om maksimalt 10 godkendte besøgende ad gangen. Fængslet ville dog undersøge, om det ville være muligt at anvende modellen med aktive og passive besøgende (som i

Statsfængslet Østjylland), men at der måske var forhindringer for det i den måde, som klientsystemet er bygget op på.

Ombudsmanden forstod under den afsluttende samtale med ledelsen, at ledelsen endnu ikke havde undersøgt mulighederne for at anvende samme system for godkendte besøgende som i Statsfængslet Østjylland, men at ledelsen ville sørge for, at dette blev undersøgt. Ledelsen bekræftede i øvrigt, at indsatte kan få behandlet en konkret ansøgning om besøgstilladelse til en person, der ikke er blandt de 10 godkendte.

Fængslet har i brevet af 10. april 2012 oplyst, at fængslet har undersøgt, om det vil være muligt at anvende samme model, som angiveligt anvendes i Statsfængslet Østjylland, hvor fængslet har en ordning med aktive og passive godkendte besøgende. Fængslet har efter nærmere overvejelse – i medfør af besøgsbekendtgørelsens § 2, stk. 1, nr. 1 – besluttet, at det skal være muligt for de indsatte i lukket afsnit samtidig at have 20 personer godkendt til besøg, hvor alle er aktive. Resultatet er en afvejning af de indsattes behov for at have mulighed for flere godkendte besøgende over for det ekstra arbejde, som det vil medføre hos den personalegruppe, der arbejder med at godkende besøgende, samt det ekstra ”pres” det udvidede antal besøgende kan tænkes at medføre på fængslets besøgsrum.

Jeg har noteret mig fængslets oplysninger om udvidelsen af antallet af godkendte besøgende for de indsatte i lukket afsnit.

5.3. Talsmanden for afdeling F (afdeling for indsatte med begrænset fællesskab) – mere indbyrdes fællesskab

Talsmanden oplyste, at de indsatte på afdeling F ønsker mere indbyrdes fællesskab på afdelingen. Talsmanden oplyste, at fra kl. 14 til kl. 17 og fra kl. 19 og til næste morgen skal de indsatte på afdeling F være på egen stue. Det var hovedsageligt i disse tidsrum, at talsmanden efterlyste mere fællesskab blandt de indsatte. Talsmanden bemærkede, at de indsatte på afdeling F kun har ønsket at afsone på en afdeling med begrænset fællesskab, fordi de ønsker at være adskilt fra de indsatte på de øvrige afdelinger, men at det ikke er et problem for de indsatte på afdeling F at være sammen indbyrdes. Talsmanden oplyste desuden, at de indsatte – som et led i mere fællesskab – gerne vil have mulighed for selvforplejning.

Ombudsmanden viderebragte talsmandens ønske for ledelsen under den afsluttende samtale. Ledelsen oplyste, at det er ledelsens erfaring, at der hurtigt opstår de samme

problemer på afdelingen for indsatte med begrænset fællesskab som på de andre afdelinger, hvis der er mere fællesskab blandt de indsatte på afdelingen. Derudover oplyste ledelsen, at der ikke er selvforplejning for de indsatte på afdeling F, fordi de indsatte – på grund af det begrænsede fællesskab – bl.a. ikke kan nå at lave mad selv. Ledelsen oplyste også, at der tidligere havde været mulighed for, at indsatte to og to kunne have fællesskab på stuen om aftenen. Ledelsen ville overveje, om det er muligt at genetablere denne ordning, eller på anden måde øge de indsattes mulighed for indbyrdes fællesskab.

I brev af 26. oktober 2011 bad ombudsmanden om at blive orienteret om resultatet af overvejelserne. I den forbindelse bad ombudsmanden fængslet om at inddrage talsmandens ønske om, at de indsatte på afdeling F kan lave mad – f.eks. en gang imellem eller i forbindelse med fællesskab mellem indsatte to og to – i overvejelserne af, om det er muligt at øge de indsattes muligheder for indbyrdes fællesskab.

Fængslet har i brevet af 10. april 2012 oplyst, at fængslet i starten af 2012 har etableret mulighed for cellefællesskab mellem to indsatte i begrænsede tidsrum. Det betyder, at der således er mulighed for cellefællesskab på hverdage mellem kl. 19 og 20, og i weekender og helligdage mellem kl. 13 og 14.30.

Derudover har fængslet oplyst, at de indsatte på afdeling F pr. 1. februar 2012 har fået mulighed for at deltage i undervisning. Undervisningen foregår én eftermiddag om ugen mellem kl. 12.30 og 14, og der kan være op til seks indsatte på holdet. Skolegangen foregår i et mødelokale i en særskilt bygning, sådan at de indsatte fra afdeling F ikke kommer i kontakt med andre indsatte.

Endelig har fængslet oplyst, at de indsatte på afdeling F med den nye fritidsordning (halvanden time i sportshallen hver lørdag) har fået mulighed for øget fællesskab.

Jeg har noteret mig de positive tiltag, fængslet har foretaget for at øge mulighederne for fællesskab for de indsatte på afdeling F. Jeg går ud fra, at fængslet i overvejelserne om øget fællesskab har inddraget talsmandens ønske om, at de indsatte på afdeling F kan lave mad sammen f.eks. en gang imellem, men at fængslet er nået frem til, at det ikke er muligt, jf. også det oplyste om de tidsrum, som fængslet har udvidet mulighederne for fællesskab i. Jeg foretager mig ikke mere vedrørende dette spørgsmål.

6. Andre forhold

6.1. Købmand, forplejning mv.

Fængslet ved Nr. Snede har selvforplejning, bortset fra på afdeling G (straf- og isolationsafdelingen) og afdeling F (afdeling for indsatte med begrænset fællesskab). På afdeling G og F får de indsatte leveret mad fra centralkøkkenet i Statsfængslet ved Sdr. Omme. På afdeling H-I laver de indsatte mad sammen med personalet i madgrupper, og der købes fælles ind til måltiderne.

De indsatte, der er omfattet af selvforplejningsordningen, får et fast beløb til kostpenge sammen med deres løn.

Fængslet har en aftale med en købmand, som har to Kwik Spar forretninger i lokalområdet. De indsatte har mulighed for at handle to gange ugentligt ved hjælp af bestillingssedler. Et par indsatte fra det åbne afsnit kører til købmanden om morgenen og pakker de bestilte varer, som købmanden bringer ud senere på dagen. Ved udlevering af varerne afregner købmanden med den indsatte.

Både i det åbne og det lukkede afsnit har købmanden et lokale, hvor udlevering af varer og betaling sker. I begge lokaler er der desuden et større eller mindre udvalg af basisvarer. Der har flere gange været indbrud i lokalerne.

Fængslet oplyste, at købmanden ikke altid kan klare efterspørgslen på tilbudsvarene, og at de indsatte ofte klager over prisniveauet. Under samtalen med talsmændene fra det lukkede afsnit nævnte de også købmandens priser. Fængslet tjekker indimellem, at købmanden tager de samme priser for sine varer, når han sælger til de indsatte, som når han sælger til sine øvrige kunder. Ledelsen bemærkede desuden, at købmanden ikke kan sælge sine varer ligeså billigt som Netto og andre discountbutikker. Fængslet har på et tidspunkt undersøgt, om det var muligt at indgå aftaler med andre købmænd om købmandsforretningen i fængslet, men det var ikke muligt. Der er ikke noget købmandsudvalg i fængslet, men derimod er købmanden begyndt at deltage i talsmandsmøderne, hvis der er forhold vedrørende købmandsordningen på dagsordenen.

Under inspektionen oplyste ledelsen, at fængslet har planer om at indrette sin egen købmandsbutik (et mindre supermarked) i skolelokalerne i det åbne afsnit. Lokalerne bliver ledige som følge af etableringen af det nye uddannelsescenter. Etableringen af købmandsbutikken vil kræve nogle fysiske og praktiske ændringer, men ledelsen håbede, at købmandsbutikken ville kunne åbne omkring årsskiftet (2011/2012).

6.2. Lægen

Lægen kommer normalt en gang om ugen i fængslet (lægen er ansat 12 timer ugentligt). Lægen betjener også andre af kriminalforsorgens institutioner. Derudover er der ansat to sygeplejersker på 30 timer hver, og hver 14. dag kommer der en psykolog.

Ledelsen oplyste, at mange af de indsatte – særligt i det lukkede afsnit – har et stofmisbrug. Fængslet har derfor oplevet en stigning i behovet for sundhedspersonale i fængslet. Stigningen har betydet, at sundhedspersonalet – særligt sygeplejerskerne – har været meget pressede. Fængslet har fået et påbud fra Arbejdstilsynet om at forbedre arbejdsmiljøet for sygeplejerskerne.

Ledelsen oplyste endvidere under inspektionen, at medicinudgifterne er steget voldsomt og nærmest er blevet fordoblet på få år. Fængslet forventede, at medicinudgifterne i 2011 vil ligge på ca. 1. mio. kr. Der er primært tale om medicin til de indsatte, der har et stofmisbrug, og til den store gruppe af indsatte i fængslet, der får ADHD-medicin.

Ud over den voldsomme stigning i medicinudgifterne i fængslet nævnte ledelsen, at også den overenskomstmæssige konflikt mellem Praktiserende Lægers Organisation (PLO) og Moderniseringsstyrelsen (tidligere Personalestyrelsen) har betydet en stor stigning i udgifterne til sundhedsydelse i fængslet. Ledelsen oplyste, at konflikten har stået på i næsten to år, og at der i den periode ikke har været en koordineret kontakt mellem kriminalforsorgen og fængselslægerne. Ledelsen oplyste, at fængselslægerne før konflikten havde en fast løn, men nu udskriver lægerne selv regninger for hver indsat, lægen tilser. Det har betydet en stor stigning i udgifterne til lægebetjeningen. Ledelsen var ikke bekendt med udsigterne til, hvornår den overenskomstmæssige konflikt ophører.

På lægeforeningens hjemmeside (www.laeger.dk) står der følgende om konflikten:

”PLO og Personalestyrelsen har siden 1. marts 2010 været i konflikt, hvilket betyder at overenskomstens parter er frigjort fra den kollektive overenskomst i den periode konflikten varer.

PLO har meddelt Personalestyrelsen, at fængsels- og arresthuslægerne fortsat kan tilbyde deres assistance til fængslerne og arresthusene som hidtil, men at honorering i givet fald sker ved udskrivning af privat regning.”

Jeg har forstået oplysningerne sådan, at udgifterne til honorering af fængselslægerne i kriminalforsorgens institutioner er steget markant som følge af den overenskomst-mæssige konflikt mellem Moderniseringsstyrelsen og PLO, og at konflikten dermed er en stor belastning for budgetterne i kriminalforsorgens institutioner. Direktoratet for Kriminalforsorgen har på min forespørgsel oplyst (juni 2012) at konflikten fortsat ikke er løst. Direktoratet har bekræftet, at det er et stort økonomisk problem for landets fængsler, arresthuse og pensioner, og at denne belastning også har betydning for de indsatte forhold, men sådan at der fortsat tilkaldes læge, når der er behov for det. Uanset det oplyste om belastningen, har jeg ikke mulighed for – inden for rammerne af ombudsmandens virksomhed – at foretage noget vedrørende konflikten.

Fængslet oplyste også under inspektionen, at fængslet oplever en del utilfredshed fra de indsatte med lægebetjeningen i fængslet. En væsentlig årsag til utilfredsheden skyldes, at de indsatte får ændret i deres medicinering, navnlig ADHD-medicin, når de ankommer eller bliver overført til fængslet.

Folketingets Ombudsmand besidder ikke lægelig fagkundskab, der kan give grundlag for en stillingtagen til dette spørgsmål.

Jeg bemærker dog, at det tidligere i forbindelse med ombudsmandens inspektioner af landets arresthuse blev konstateret, at de læger, der var tilknyttet de enkelte arresthuse, havde forskellige holdninger til, i hvilket omfang der skulle ske en videreførelse af den behandling, som de enkelte indsatte med et misbrugsproblem havde indgået aftale om med det lokale misbrugscenter. Dette gav anledning til, at ombudsmanden rettede henvendelse om spørgsmålet til Direktoratet for Kriminalforsorgen, der herefter udsendte nogle retningslinjer til arresthusene om, hvorledes der bør forholdes i disse tilfælde.

Spørgsmålet om, hvilken behandling indsatte med ADHD bør tilbydes i kriminalforsorgens institutioner, er et generelt spørgsmål, der har lighedspunkter med det anførte om behandlingen i arresthusene af indsatte med misbrugsproblemer. Jeg har herefter fundet det rigtigst at henlede direktoratets opmærksomhed på det, som fængslet har anført om den lægelige behandling på ADHD-området med henblik på direktoratets overvejelser af, om der måtte være et behov for en mere styret og koordineret indsats på ADHD-området i kriminalforsorgens institutioner.

Jeg beder direktoratet om at underrette mig om, hvad direktoratets overvejelser herom måtte give anledning til.

Talsmændene oplyste under ombudsmandens samtale med dem, at der flere gange var blevet klaget over fængselslægen, og at der for nylig var blevet klaget over fængselslægen til afdelingslederen.

Ledelsen oplyste, at ledelsen var bekendt med klagen.

I ombudsmandens brev af 26. oktober 2011 bad ombudsmanden fængslet om at underrette ombudsmanden om fængslets svar til talsmændene på den konkrete klage over fængselslægen, som talsmændene havde omtalt under inspektionen.

Jeg har ikke modtaget underretning om fængslets svar på den klage over fængselslægen, som talsmændene omtalte under inspektionen, og jeg beder derfor på ny fængslet om at underrette mig om fængslets svar i sagen.

6.3. Euforiserende stoffer

Ledelsen oplyste under den indledende samtale, at der er euforiserende stoffer i fængslet, og at det særligt drejer sig om hash. Ledelsen vurderede dog, at niveauet er tåleligt – forstået sådan, at de indsatte generelt set formår at passe deres beskæftigelses- og fritidsaktiviteter.

De indsatte aflægger urinprøver til kontrol for stoffer. Ifølge resultatkontrakten for Statsfængslet Midtjylland skal statsfængslet samlet set (dvs. både for Fængslet ved Nr. Snede og Fængslet Kærshovedgård) gennemføre 2331 urinprøvekontroller.

Ledelsen oplyste, at fængslet forsøger at bekæmpe problemet med stoffer – bl.a. foretager fængslet flere urinprøvekontroller end resultatkontrakten foreskriver. Ledelsen oplyste, at der er en stor gruppe af indsatte, der testes positive for indtagelse af hash, og som på grund af nul-tolerancepolitikken ikke har udgangstilladelse, og derfor senere ofte får afslag på prøveløsladelse.

Ifølge referatet fra talsmandsmødet i lukket afsnit den 7. december 2011 er der blevet sat opslag op i besøgsafdelingen (afdeling M) om, at både indsatte og deres besøgende i forbindelse med besøg kan blive bedt om at lade sig undersøge af en narkotikahund, og at undersøgelsen kan være et vilkår for besøget.

Jeg har noteret mig, at fængslet har iværksat en – forstår jeg – ny ordning i det lukkede afsnit, hvor både den indsatte og den besøgende kan blive bedt om at lade sig undersøge af en narkotikahund som forudsætning for gennemførelse af besøget.

6.4. Telefonering

Af § 57 i straffuldbyrdsloven fremgår det bl.a., at en indsat – i det omfang det er praktisk muligt – har ret til at føre telefonsamtaler, og at justitsministeren kan fastsætte regler om gennemførelsen af de indsattes ret til at føre telefonsamtaler. Der er i bekendtgørelse nr. 290 af 26. marts 2012 om adgangen til at telefonere for indsatte, der udstår fængselsstraf eller forvaring i kriminalforsorgens institutioner (telefonbekendtgørelsen), fastsat sådanne nærmere regler. Det følger af bekendtgørelsens § 2, at adgangen til at føre telefonsamtaler kan nægtes, hvis det findes nødvendigt af ordens- eller sikkerhedsmæssige hensyn eller af hensyn til beskyttelsen af den forurettede ved lovovertrædelsen.

I 2008 startede direktoratet et pilotprojekt med mobiltelefoni i Statsfængslet Møgelkær, som direktoratet efterfølgende har besluttet at udbrede til alle landets åbne fængsler. Ordningen går i korte træk ud på, at de indsatte kan få stillet en mobiltelefon (med begrænsede faciliteter) og oplader til rådighed af fængslet. Mobiltelefonen skal være fastgjort til stuen, og de indsatte skal bruge deres eget simkort til mobiltelefonen og selv afholde alle udgifter forbundet med brug af mobiltelefonen. Ledelsen oplyste under inspektionen, at Statsfængslet Midtjylland er blandt de fængsler, der først forventes at komme med i ordningen med mobiltelefoni. Ifølge referatet fra talsmandsmødet i det åbne afsnit den 22. juni 2011 er det ”oplyst, at ordningen skulle være igangsat i løbet af 2011.”

Fængslet har i brevet af 10. april 2012 oplyst, at de indsatte i det åbne afsnit netop har fået installeret fastmonterede mobiltelefoner i alle opholdsrum, og at de indsattes muligheder for at opretholde kontakten til familien herved er blevet styrket betydeligt.

De indsatte i det lukkede afsnit har mulighed for at telefonere fra korttelefoner på afdelingerne.

7. Rapportgennemgang

Som nævnt i indledningen afleverede ombudsmanden under inspektionen en skriftlig anmodning om at låne alle sagsakterne i de seneste 10 sager om anbringelse i observationscelle før den 2. september 2011 (varslingstidspunktet). Ombudsmanden bad også om tilsvarende at låne de seneste 10 sager om anbringelse i sikringscelle. Ombudsmanden bad dog kun om at låne sager, der vedrørte anbringelser i observations- eller sikringscelle foretaget i 2011. Hvis anbringelserne havde været påklaget til Direktoratet for Kriminalforsorgen, bad ombudsmanden om oplysning herom og om kopi af direktoratets afgørelse i sagen, hvis den forelå på daværende tidspunkt.

Ombudsmanden modtog under inspektionen 10 sager om anbringelse i observationscelle (se nærmere pkt. 7.1) og 6 sager om anbringelse i sikringscelle (se nærmere pkt. 7.2) samt en oversigt over de sager, der blev udleveret. I en af sagerne om anbringelse i sikringscelle (anbringelsen den 18. januar 2011) blev den forudgående og efterfølgende observationscellerapport også udleveret. Det blev samtidig oplyst, at der ikke var registreret nogen klagesager.

Ved min gennemgang af rapporterne er jeg ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anbringelse i de enkelte tilfælde. Min gennemgang har været koncentreret om overholdelse af de procedureregler, der gælder på de to områder.

7.1. Observationscelleanbringelser

7.1.1. Indledning

De 10 anbringelser, som jeg har modtaget rapporter om, fandt sted i perioden 31. juli 2011 til 1. september 2011, dvs. en periode på ca. 5 uger.

De 10 rapporter vedrører 9 forskellige indsatte, fordelt med 1 varetægtsarrestant og 9 afsonere.

I 3 tilfælde var der tale om observationsanbringelse af indsatte fra andre af kriminalforsorgens institutioner. 2 af tilfældene vedrører den samme indsatte, som blev bragt til observationscellen fra Fængslet Kærshovedgård. (Det sidste tilfælde vedrører varetægtsarrestanten).

I ingen af tilfældene skete der – hverken før eller efter observationscelleanbringelsen – anbringelse i sikringscelle.

Alle rapporterne er udarbejdet i klientsystemets skemaer.

7.1.2. Retsgrundlag

Anbringelse i observationscelle er reguleret i straffuldbydelseslovens § 64, stk. 1, nr. 1, og i bekendtgørelse nr. 283 af 26. marts 2012 om udelukkelse af indsatte fra fællesskab, herunder anbringelse i observationscelle mv. i fængsler og arresthuse. Denne bekendtgørelse trådte i kraft den 1. april 2012 og afløste bekendtgørelse nr. 440 af 30. maj 2008, der var gældende, da afgørelserne om anbringelse i observationscelle blev truffet i de konkrete tilfælde, og som der derfor er henvist til i det følgende. Til bekendtgørelsen knytter sig en vejledning, nu vejledning nr. 26 af 29. marts 2012, der

har afløst vejledning nr. 28 af 3. juni 2008. Reglerne gælder også for varetægtsarrestanter, jf. § 86 i varetægtsbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 544 af 27. maj 2011).

7.1.3. Betingelser

Betingelserne for at anbringe en indsat i observationscelle er angivet i bekendtgørelsens § 15. Efter stk. 1 i denne bestemmelse kan anbringelse i observationscelle kun finde sted, hvis det er nødvendigt for at forebygge hærværk (nr. 1), hvis afgørende hensyn til orden og sikkerhed i institutionen kræver det (nr. 2), eller hvis der er behov for særlig observation (nr. 3). Anbringelse i observationscelle må ikke finde sted, hvis anbringelsen efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. stk. 2.

Anbringelsen skete i 3 tilfælde efter nr. 2 (afgørende hensyn til orden og sikkerhed) og i 7 tilfælde efter nr. 3 (behov for særlig observation).

7.1.4. Begrundelse

Efter bekendtgørelsens § 18, stk. 2, skal der udfærdiges en rapport om det passerede. Rapporten skal bl.a. indeholde notat om afgørelsen og begrundelsen herfor. Ifølge vejledningens pkt. 8 skal begrundelsen indeholde "en henvisning til de retsregler, afgørelsen er truffet efter, og angive hvilke hovedhensyn, der har været bestemmende for skønnet, ligesom de faktiske omstændigheder, som er tillagt væsentlig betydning for afgørelsen, skal fremgå".

I alle tilfælde er der henvist til de retsregler, som afgørelsen om observationscelleanbringelse er truffet efter.

I alle 10 tilfælde er der givet en – i de fleste tilfælde udførlig – begrundelse for anbringelsen i form af en beskrivelse af den episode eller de omstændigheder, der førte til anbringelsen. I ét tilfælde var det en ambulancelæge, der anbefalede, at den indsatte blev observeret i fængslet (frem for at blive indlagt til observation på et sygehus). I de 2 tilfælde, hvor den indsatte blev bragt til observationscellen fra andre af kriminalforsorgens institutioner, består begrundelsen i henholdsvis et notat fra en ansat i det arresthus, som den indsatte blev overført fra, og en gengivelse af de telefoniske oplysninger medarbejderne i det fængsel, den indsatte blev overført fra, gav forud for ankomsten.

Jeg har ingen bemærkninger til begrundelserne i disse sager. Det tilføjes, at jeg under dette punkt kun har vurderet, om der er givet en (tilstrækkelig) begrundelse i sagerne. Jeg er således (som nævnt under pkt. 7) ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anbringelse i observationscelle i de enkelte tilfælde.

7.1.5. Magtanvendelse

Efter bekendtgørelsens § 17, stk. 1, skal anbringelse i observationscelle gennemføres så skånsomt, som omstændighederne tillader det.

Der er anvendt magt i 3 tilfælde. Magtanvendelsen bestod i ét tilfælde i forsøg på armsnoning, forsøg på håndledstryk, fysisk overmanding på gulvet, benlås og håndjern. I et andet tilfælde bestod magtanvendelsen i, at den indsatte "blev taget med magt", og det beskrives herefter kort i rapporten, hvordan 4 fængselsbetjente hver enten har holdt en arm på ryggen eller fastholdt et ben på den indsatte. I det tredje tilfælde er den indsatte blevet iført håndjern og ført til observationscellen i førerreb.

I de øvrige 7 tilfælde, hvor der ikke er anvendt magt, er det kun i ét tilfælde direkte oplyst under de punkter, der vedrører oplysninger om magtanvendelse, at der ikke er anvendt magt. I de resterende 6 sager kan man kun udlede af rapportens øvrige oplysninger, at der ikke er anvendt magt.

7.1.6. Kompetence mv.

Kompetencen til at beslutte anbringelse i observationscelle og ophør af denne anbringelse ligger hos institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, jf. bekendtgørelsens § 18, stk. 1. Der er ikke – som ved anvendelse af sikringsmidler og magt – en bestemmelse i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab, hvorefter beslutningen dog kan træffes af den tilstedeværende funktionær, som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde, hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader, at man afventer en afgørelse fra den kompetente person. Der er derfor heller ikke en bestemmelse, der forpligter til underretning af den kompetente person, hvis afgørelsen er truffet af en anden end denne.

Direktoratet har i sagen om ombudsmandens inspektion af Institutionen for frihedsberøvede asylansøgere i Sandholm (nu Ellebæk) oplyst, at baggrunden for denne forskel i regelsættene er, at der ved anvendelse af sikringsmidler og magt er en formodning om, at institutionens leder gennem lokale regler ikke har delegeret afgørelseskompe-

tencen til den tilstedeværende funktionær, mens en lignende formodning ikke fra centralt hold har været ønsket anført ved anbringelse i observationscelle.

Ifølge pkt. 10 i direktoratets vejledning nr. 11991 af 29. juni 2001 om adgangen til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner står der følgende:

”For at undgå misforståelser bør de lokale kompetenceforhold og arbejdsgange være fastsat udtrykkeligt i lokale regler i de tilfælde, hvor kompetencen er henlagt til institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil. På de pågældende områder bør det tillige være udtrykkeligt præciseret, hvilke arbejdsgange det drejer sig om. De lokale regler bør også indeholde nogle arbejdsgange, som gør det muligt for institutionens leder effektivt at udøve sine styrings- og instruktionsbeføjelser.”

Fængslet sendte forud for inspektionen – som udbedt – et eksemplar af fængslets interne regelsamlinger. Jeg har ikke i regelsamlingerne kunnet finde interne forskrifter om kompetenceforholdene vedrørende beslutninger om anbringelse og ophør af anbringelse i observationscelle.

Jeg beder derfor fængslet om at oplyse, hvorvidt der er fastsat interne forskrifter om kompetenceforholdene på området, og i bekræftende fald om at modtage en kopi af de interne forskrifter. Hvis ikke der er fastsat interne forskrifter på området, beder jeg fængslet om at oplyse nærmere om kompetenceforholdene vedrørende beslutninger om anbringelse og ophør af anbringelse i observationscelle samt oplyse baggrunden for, at der ikke er fastsat interne forskrifter om kompetenceforholdene på området.

Beslutningen om anbringelse i observationscelle blev i 2 tilfælde truffet af en afdelingsleder, i 1 tilfælde af økonomichefen, i 1 tilfælde af sikkerhedskonsulenten, i 2 tilfælde af en overvagtimester, i 2 tilfælde af vicefængselsinspektøren og i 2 tilfælde af fængselsinspektøren.

I 4 af tilfældene er beslutningen om anbringelse i observationscelle reelt truffet af de tilstedeværende fængselsbetjente, men efterfølgende godkendt af den medarbejder, der står registreret som den, der traf beslutning om anbringelsen (henholdsvis afdelingsleder, økonomichef, vicefængselsinspektør og fængselsinspektør). I 2 af tilfældene er underretningen registreret i skemaet, og det fremgår her, at underretningerne er sket 5 og 20 minutter efter, at anbringelserne blev iværksat. I de sidste 2 tilfælde er der ikke registreret oplysninger om underretningen. Det fremgår dog af de øvrige op-

lysninger i rapporten, at underretningerne er sket i forlængelse af anbringelserne ("herefter").

I alt er der notat om, at der er sket underretning om anbringelsen i observationscelle i 7 tilfælde. De 2 tilfælde vedrører situationerne ovenfor, hvor den medarbejder, der står registreret som den, der traf beslutningen om anbringelsen, blev underrettet henholdsvis 5 og 20 minutter efter anbringelserne. Derudover er der i 3 tilfælde sket underretning forud for anbringelsen i observationscelle (henholdsvis 5, 20 og 30 minutter før). I ét tilfælde, hvor sikkerhedskonsulenten traf beslutning om anbringelse i observationscelle, er det registreret, at sikkerhedskonsulenten på samme tidspunkt, som anbringelsen blev iværksat, modtog underretning om anbringelsen. I det sidste tilfælde, hvor en overvagtimester traf beslutning om anbringelse i observationscelle (anbringelsen den 7. august 2011), underrettede en fængselsbetjent økonomichefen 25 minutter efter anbringelsen.

Beslutning om ophør af anbringelsen blev i 3 tilfælde ifølge rapporten truffet af en overvagtimester og i de resterende 7 tilfælde af en fængselsbetjent. I ét tilfælde, hvor beslutningen om ophør blev truffet af en fængselsbetjent, er der tale om en fængselsbetjent på prøve ("p.p").

I 4 tilfælde, hvor en fængselsbetjent er noteret som den, der traf beslutningen om ophør, er der noteret andre oplysninger om, hvem der reelt traf beslutningen om ophør i de sidste tilsynsnotater. I det første tilfælde (anbringelsen den 20. august 2011) er det i tilsynsnotatet oplyst, at beslutningen om at bringe anbringelsen til ophør blev truffet efter en samtale med fængselsinspektøren. I det andet tilfælde (anbringelsen den 18. august 2011) står det direkte, at afdelingslederen vurderede den indsatte tilstand og besluttede, at anbringelsen i observationscelle skulle ophøre. I det tredje tilfælde (anbringelsen den 17. august 2011) står der i tilsynsnotatet, at det blev besluttet af overvagtimesteren, at den indsatte skulle udtages af observationscellen. I det sidste tilfælde (anbringelsen den 7. august 2011) står der i tilsynsnotatet, at en fængselsbetjent kontaktede bagvagten "for at afbryde pottenvagten grundet personalemangel". Det er ikke nærmere oplyst, hvem bagvagten var på det pågældende tidspunkt.

I opfølgingsrapporten om ombudsmandens inspektion af Statsfængslet på Søbysøgaard den 8. juni 2009 har direktoratet udtalt sig om muligheden for lokalt at ændre klientsystemets standardopsætning af modulet for udelukkelse fra fællesskab. I det lys beder jeg direktoratet om at oplyse, hvorvidt det i klientsystemets modul for observationscelleanbringelser er muligt at registrere, hvem der reelt har truffet en beslutning

om anbringelsens ophør, selvom modulet udfyldes af en anden. Mine øvrige bemærkninger til spørgsmålet om, hvem der kan træffe beslutning om ophør af en anbringelse i observationscelle, afventer fængslets nærmere oplysninger om kompetenceforholdene, jf. ovenfor.

Det fremgår ikke i nogen af tilfældene, at rapporterne har været set igennem af en leder (der ikke har haft bemærkninger til rapporterne). De elektroniske blanketter, der nu anvendes, indeholder ikke rubrikker til notat om ledelsens bemærkninger.

Som nævnt ovenfor, er det i pkt. 10 i direktoratets vejledning om adgangen til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner bl.a. nævnt, at de lokale regler, der bør udfærdiges, når kompetencen er henlagt til institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, også bør indeholde nogle arbejdsgange, der gør det muligt for institutionens leder effektivt at udøve sine styrings- og instruktionsbeføjelser.

Jeg beder fængslet om, i forbindelse med at fængslet oplyser nærmere om kompetenceforholdene i sager om anbringelse og ophør af anbringelse i observationscelle, at komme ind på, hvilke arbejdsgange i fængslet der gør det muligt for institutionens leder effektivt at udøve sine styrings- og instruktionsbeføjelser.

7.1.7. Undersøgelse af den indsatte person

Efter bekendtgørelsens § 19, stk. 2, skal der i forbindelse med anbringelsen i observationscelle ske en undersøgelse af den indsatte person, jf. straffuldbyrdslovens § 60, medmindre institutionen skønner, at det er unødvendigt.

Hvis det er nødvendigt i det enkelte tilfælde, kan der endvidere efter bestemmelsens 2. pkt. foretages omklædning af den indsatte. Den indsatte skal i givet fald anmodes om selv at foretage omklædningen, jf. bestemmelsens 3. pkt.

Udgangspunktet er således forskelligt ved undersøgelse af den indsatte person (visitation) og ved omklædning. Der skal som udgangspunkt ske undersøgelse, men ikke omklædning.

Med hensyn til omklædning har direktoratet i vejledningens pkt. 6, 2. pkt., henvist til det, der er anført i pkt. 7 i vejledningen om anvendelse af sikringsmidler. Heri er det anført, at omklædning indebærer, at den indsatte skal afklædes og som minimum ha-

ve institutionens underbenklæder eller et tæppe på igen. Desuden skal den indsatte tilbydes en undertrøje.

De elektroniske blanketter i klientsystemet om anbringelse i observationscelle indeholder felter, hvor den ansvarlige funktionær skal markere, hvorvidt den indsatte er undersøgt og omklædt samt et felt til bemærkninger om visitation og omklædning.

Spørgsmålet om, hvilke oplysninger om visitation og omklædning der bør fremgå af en rapport om anbringelse i observationscelle, har ombudsmanden behandlet tidligere i forbindelse med andre inspektionssager.

I en udtalelse af 21. maj 2003 i sagen om ombudsmandens inspektion den 11. december 2001 af Arresthuset i Kolding tilkendegav direktoratet, at der skal gøres notat om visitation og omklædning i overensstemmelse med det, som ombudsmanden havde anført i kursiv i sin endelige rapport af 7. oktober 2002 om denne inspektion. Heri anførte ombudsmanden bl.a. følgende:

”Jeg går således ud fra at retstilstanden er den samme for sikringscelleanbringelse og observationscelleanbringelse således at der i alle tilfælde skal gøres notat om undersøgelse af den indsattes person og omklædning. Da der ved sikringscelleanbringelse altid og ved observationscelleanbringelse som hovedregel skal ske undersøgelse af den indsattes person, vil det dog være tilstrækkelig at angive (afkrydse) at en sådan undersøgelse har fundet sted. Hvis en sådan undersøgelse ved observationscelleundersøgelse [rettelig anbringelse; min tilføjelse] eller omklædning ved sikringscelleanbringelse undtagelsesvist ikke finder sted, må det anføres med en begrundelse for at det ikke har fundet sted. Da omklædning ved observationscelleanbringelse kun skal ske hvis det er nødvendigt i det konkrete tilfælde, må der altid angives en begrundelse når det finder sted. Som nævnt af direktoratet i udtalelsen af 22. januar 2001 vil begrundelsen dog i en lang række sager kunne ske ved en henvisning til det øvrige materiale i sagen om baggrunden for selve anbringelsen.”

I en udtalelse af 6. oktober 2010 i sagen om ombudsmandens inspektion den 22. oktober 2009 af Arresthuset i Kolding har direktoratet (på ny) oplyst, at det er direktoratets opfattelse, at der – hvis der sker omklædning i forbindelse med en observationscelleanbringelse – skal anføres en begrundelse herfor. Direktoratet har videre oplyst, at begrundelsen ikke udelukkende kan bestå af en henvisning til ”gældende regler” eller lignede. Ombudsmanden erklærede sig enig i det.

I sagen om ombudsmandens inspektion af Arresthuset i Esbjerg gik ombudsmanden – på baggrund af direktoratets svar i sagen om inspektionen i 2009 af Arresthuset i Kolding – ud fra, at en henvisning til orden og sikkerhed uden at præcisere, hvad der hermed sigtes til, efter direktoratets opfattelse (heller) ikke er tilstrækkelig til at opfylde begrundelseskravet. På ombudsmandens foranledning oplyste direktoratet, at dette var korrekt forstået.

Der skal således angives en begrundelse, når udgangspunktet fraviges, dvs. når der ikke foretages visitation, og når der foretages omklædning.

I alle tilfældene er det afkrydset, hvorvidt der har fundet visitation og omklædning sted. I 8 ud af 10 tilfælde er der både sket visitation og omklædning, og for disse 8 tilfælde er bemærkningsfeltet også udfyldt, jf. nærmere herom nedenfor.

I 1 tilfælde er der sket visitation, men ikke omklædning. Her er bemærkningsfeltet ikke udfyldt, men det fremgår dog af en bemærkning i det første tilsynsnotat, at omklædning ikke er sket, fordi der ikke var noget af institutionens undertøj til stede. I 1 tilfælde er der hverken sket visitation eller omklædning, og her er bemærkningsfeltet heller ikke udfyldt (vedrørende spørgsmålet om den manglende visitation).

For så vidt angår de 8 tilfælde, hvor det er afkrydset, at der blev foretaget (både visitation og) omklædning, er der i 2 af tilfældene en begrundelse for omklædningen, idet der er henvist til at sikre, at den indsatte ikke var i besiddelse af genstande til selvbeskadigelse.

I 3 af de 8 tilfælde er der som begrundelse for omklædningen anført ”grundet orden/sikkerhed”. Det fremgår af beskrivelserne vedrørende to af disse episoder, at der sigtes til henholdsvis trusler om selvmordsforsøg og pottevagt. I det sidste tilfælde fremgår det (heller) ikke af beskrivelsen, hvad der sigtes til med bemærkningen.

I 3 af de 8 tilfælde er der som begrundelse for omklædningen henvist til institutionens interne regler på området.

Jeg beder fængslet om at sende mig en kopi af fængslets interne regler for observationscelleranbringelser (for så vidt disse findes i et andet regelsæt end reglerne om kompetenceforholdene, som jeg har bedt om en kopi af ovenfor under pkt. 7.1.6).

Som nævnt ovenfor skal der anføres en begrundelse, når der foretages omklædning. Jeg går ud fra, at fængslet fremover vil være opmærksom på, at en begrundelse for at

foretage omklædning af den indsatte ikke udelukkende kan bestå i en henvisning til "gældende regler", "orden/sikkerhed" eller lignende.

Før der gennemføres en undersøgelse af den indsatte person, skal institutionen mundtligt orientere den indsatte om baggrunden for, at undersøgelsen gennemføres, medmindre særlige omstændigheder taler imod det, jf. § 2 i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 546 af 27. maj 2011 om undersøgelse af indsatte person og opholdsrum i kriminalforsorgens institutioner. Der er ikke pligt til at gøre notat om en sådan underretning.

Jeg går ud fra, at de indsatte er orienteret i overensstemmelse med § 2, dvs. at orientering kun er undladt, hvis særlige omstændigheder talte imod dette.

7.1.8. Lægetilkald og lægetilsyn

Efter bekendtgørelsens § 19, stk. 1, skal der *tilkaldes* læge, hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anbringelsen (nr. 1), eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp (nr. 2). Samme regel gælder ved sikringscelleanbringelse uden fiksering, jf. straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 6. Disse bestemmelser adskiller sig sprogligt fra bestemmelserne om lægetilsyn ved anvendelse af magt og håndjern, jf. straffuldbyrdelseslovens §§ 62, stk. 4, 2. pkt. og 65, stk. 3, 2. pkt. Det fremgår af disse bestemmelser, at der skal *gennemføres* lægetilsyn, hvis der i disse sager er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte i forbindelse med anbringelsen, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp. Det er dog i Straffuldbyrdelsesloven med kommentarer af Anette Esdorf mfl., s. 162, anført, at der efter bestemmelsen i straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 6, skal foretages lægetilsyn, hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, hos den indsatte, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp, og at det svarer til reglerne om lægetilsyn efter anvendelse af magt og håndjern.

I 5 tilfælde er der tilkaldt en læge, men kun i 4 af rapporterne er rubrikken om tilkald af læge udfyldt. I det sidste tilfælde (anbringelsen den 26. august 2011) er det ikke afkrydset, at og hvornår lægen er tilkaldt, eller hvornår lægen kom. Disse oplysninger kan udledes af beskrivelsen af den forudgående episode og tilsynsnotaterne. Rubrikken med lægens bemærkninger er udfyldt, og her står der bl.a. følgende: "Skal observeres natten igennem for tegn på hjernerystelse (ændret bevidsthedsniveau, kvalme og opkast)." Den indsatte havde ved et uheld fået en jernstang i hovedet i motionsrummet. Ifølge tilsynsnotatet tilså vagtlægen den indsatte kl. 18.45, og et kvarter sene-

re (kl. 19) blev det besluttet at tage den indsatte ud af observationscellen. Beslutningen om at tage den indsatte ud af observationscellen blev truffet af en fængselsbetjent på prøve ("p.p").

I lyset af vagtlægens bemærkninger om, at den indsatte skulle tilses natten igennem, beder jeg fængslet om – om muligt – at oplyse baggrunden for beslutningen om at tage den indsatte ud af observationscellen et kvarter efter vagtlægebesøget, og om fængslet på anden måde førte tilsyn med den indsatte i løbet af natten.

I de 4 tilfælde, hvor rubrikken om tilkald af læge er udfyldt, fremgår det, at lægen blev tilkaldt efter henholdsvis 5, 10 og 30 minutter. Det sidste tilfælde (anbringelsen den 18. august 2011) skiller sig noget ud fra de andre. Den indsatte var på sin celle meget sløv, svær at holde kontakt med, havde problemer med balancen og blev tiltagende dårlig i løbet af dagen. Ifølge rapporten blev den indsatte – inden der blev truffet beslutning om at anbringe den indsatte i observationscelle – tilset to gange af en sygeplejerske, og i den mellemliggende periode holdt en fængselsfunktionær øje med den indsatte hver halve time. Personalet ringede 112, og der kom en lægeambulance, der tilså den indsatte. Lægen konkluderede, at indsatte var påvirket af et eller andet. Lægen mente ikke, at den indsatte skulle indlægges til observation på et sygehus, men at fængslet kunne varetage den opgave. Lægen bad personalet tage den indsattes blodtryk og temperatur to gange om aftenen og ringe 112, hvis den indsatte fik det værre. Det står udtrykkeligt i rapporten, at "der gøres tydelig opmærksom på, at der ikke er sygeplejefaglig personale til stede til at observere". Herefter blev det besluttet at anbringe den indsatte i observationscelle. Under anbringelsen i observationscellen blev den indsatte tilset to gange af en sygeplejerske. Derudover ringede lægen fra lægeambulancen til fængslet for at høre til den indsattes tilstand. Da tilstanden var uændret, oplyste lægen sit private telefonnummer "hvis der skulle være behov for lægeassistance !!!!!" (tegnsætningen fremgår sådan af rapporten). Personalet sørgede for to gange at måle den indsattes blodtryk og temperatur, og endelig blev den indsatte senere på aftenen tilset af en vagtlæge.

Beslutningen om, at den indsatte skulle observeres i fængslet, blev truffet af ambulancelægen efter en lægefaglig vurdering. Ambulancelægen var ikke omfattet af ombudsmandens inspektion, ligesom ombudsmanden i øvrigt kun i begrænset omfang kan tage stilling til afgørelser, der helt eller delvis bygger på en særlig fagkyndig viden – f.eks. lægefaglig viden. Det skyldes, at ombudsmanden ikke har den fagkundskab, som er nødvendig, for at kontrollere om myndighedernes fagkyndige vurderinger er rigtige. Efter min opfattelse fremgår det (delvist indirekte) af rapportens oplysninger, at

personalet har været noget bekymret for den indsatte og muligvis heller ikke har været helt trygge ved ambulancelægens vurdering af, at den indsatte skulle observeres i fængslet. Jeg har imidlertid noteret mig, at personalet fulgte ambulancelægens anvisninger og jævnligt førte tilsyn med den indsatte.

I 2 af de 5 tilfælde, hvor der blev tilkaldt læge, vurderede vagtlægen, at det ikke var nødvendigt for lægen at tilse den indsatte. I 1 af de øvrige tilfælde gik der 1½ time, før lægen kom. De 2 sidste tilfælde vedrører henholdsvis anbringelsen den 18. august 2011 (hvor en lægeambulance blev tilkaldt med et 112-alarmopkald), og anbringelsen den 26. august 2011 (hvor den indsatte havde fået en jernstang i hovedet, og hvor det ikke er registreret, hvornår lægen kom).

I de resterende 5 tilfælde, hvor der ikke blev tilkaldt læge, er rubrikkerne om lægetilkald og lægetilsyn ikke udfyldt. I ét af tilfældene (anbringelsen den 1. september 2011) bad den indsatte i begyndelsen af den episode, der førte til anbringelsen i observationscelle, om, at der blev tilkaldt en læge. I et andet af tilfældene (anbringelsen den 7. august 2011) blev den indsatte anbragt i observationscelle på grund af en formodning – der senere viste sig at være rigtig – om, at den indsatte havde euforiserende stoffer gemt rektalt ("pottenvagt"). I 2 andre tilfælde blev de indsatte anbragt i observationscelle på grund af trusler om selvmord.

Efter bekendtgørelsens § 18, stk. 2, skal notatet i sagen indeholde oplysning om institutionens overvejelser efter § 19, dvs. overvejelser om lægetilsyn.

Jeg går ud fra, at fængslet også i de 5 tilfælde, hvor rubrikkerne om lægetilkald og lægetilsyn ikke er udfyldt, overvejede, om der var behov for lægetilsyn, men ikke anså det for nødvendigt. Der burde efter min opfattelse også i disse tilfælde have været gjort notat om fængslets overvejelser. Hvis tilsyn ikke skønnes nødvendigt, kan det markeres med et minus i feltet til notat om tilkald af læge.

I ét tilfælde (ud over anbringelsen den 18. august 2011, hvor en lægeambulance blev tilkaldt) blev den indsatte tilset af en sygeplejerske en time efter iværksættelsen af anbringelsen. Det drejer sig om anbringelsen den 1. september 2011, hvor den indsatte i begyndelsen af den episode, der førte til anbringelsen i observationscelle (arbejdsvægring), bad om, at der blev tilkaldt en læge.

For god ordens skyld bemærker jeg, at ombudsmanden tidligere har udtalt, at tilsyn ved sygeplejerske ikke kan erstatte tilsyn af læge, der sker på grundlag af bestemmelser herom, herunder hvis den indsatte anmoder om lægehjælp. Hvis personalet i et konkret tilfælde er i tvivl om, hvorvidt der er behov for lægetilsyn, kan sygeplejerske tilkaldes med henblik på at vurdere, om der er behov for lægetilsyn. Jeg bemærker desuden, at det (i rubrikken om lægetilkald) efter min opfattelse bør angives, hvis der sker et sådant tilkald, tillige med notat om resultatet af sygeplejerskens vurdering af dette spørgsmål.

7.1.9. Tilsyn ved personalet

Under anbringelsen i observationscelle skal den indsatte jævnligt tilses af institutionens personale, jf. bekendtgørelsens § 20. Enhver, der tilser den pågældende, skal gøre notat om det på et observationsskema (nu i selve rapporten i klientsystemet), uanset om der er sket ændringer i den indsatte forhold, jf. bestemmelsens 2. pkt. Notatet skal indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for tilsynet og om den pågældendes tilstand samt eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde anbringelsen, jf. 3. pkt.

Hvor hyppigt, der skal ske tilsyn, afhænger af en konkret vurdering, jf. vejledningens pkt. 7. Om hyppigheden af tilsyn ved personalet er det desuden anført, at det – hvis den indsatte er faldet til ro og sover – vil kunne være rigtigt at lade den indsatte sove i observationscellen indtil om morgenen frem for at vække den pågældende og dermed risikere en ny optrapning af situationen.

Ombudsmanden har tidligere udtalt, at han ingen bemærkninger havde til, at et fængsel ikke havde fundet grundlag for at fastsætte interne retningslinjer for, hvor hyppigt der skal ske tilsyn.

I alle tilfælde er der tilsynsnotater.

I den blanket, der findes i klientsystemet, stemples automatisk det tidspunkt, hvor personalet overfører håndskrevne observationsnotater til klientsystemet. I sagen om ombudsmandens inspektion af Arrestafdelingen i Statsfængslet i Horsens har direktoratet oplyst, at det ikke er muligt teknisk at ændre på dette forhold. Problemet med, at observationstidspunktet ikke registreres (stemples), må derfor løses ved, at den, der indtaster observationerne, i (begyndelsen af) hvert notat anfører tidspunktet for observationen. Direktoratet har desuden oplyst, at denne fremgangsmåde er beskrevet i online hjælpen i klientsystemet.

Denne fremgangsmåde har været anvendt ved langt størsteparten af tilsynene. I mange tilfælde er notaterne skrevet ind i klientsystemet flere ad gangen, og på den måde er der ved en del notater gået noget tid, siden tilsynet fandt sted. I de 10 sager er den længste periode mellem et tilsyn og et notat mellem 36 minutter og 1 time og 49 minutter. I 2 tilfælde er der imidlertid gået noget længere tid. Det drejer sig om anbringelsen den 22. august 2011, hvor der på et tidspunkt gik 4 timer og 9 minutter fra et tilsyn til notatet (sammen med en række andre notater) blev skrevet ind i klientsystemet, og anbringelsen den 18. august 2011 (anbringelsen hvor lægeambulancen blev tilkaldt), hvor der på et tidspunkt gik 6 timer og 40 minutter fra et tilsyn til notatet (sammen med en række andre notater) blev skrevet ind i klientsystemet. I begge tilfælde blev der i de nævnte tidsrum ført løbende tilsyn med den indsatte, som i begge tilfælde sov i de nævnte tidsrum. I et tilfælde (anbringelsen den 29. august 2011) – som er nærmere beskrevet nedenfor – gik der 2 timer og 10 minutter fra den indsatte blev udtaget af observationscellen, til det blev registreret.

I de (få) tilfælde, hvor der ikke er anført et særskilt tidspunkt for en observation, og hvor det eneste tidspunkt, der derfor er registreret, er det tidspunkt, som klientsystemet automatisk stempler, lægger jeg til grund, at tilsynet er sket på de angivne tidspunkter, dvs. at notatet er skrevet i umiddelbar forlængelse af tilsynet.

I få tilfælde fremgår det, at notat om tilsyn er skrevet af en anden, end den der udførte tilsynet.

Tilsyn er i de fleste tilfælde sket med ca. ½ eller 1 times mellemrum, men der er også i enkelte tilfælde gået op til ca. 1½ time mellem tilsyn.

I ét tilfælde (anbringelsen den 29. august 2011) er der hver time fra kl. 22.00 til kl. 7.00 ført tilsyn med den indsatte, som hver gang sov. Af det næste notat – som er registreret i klientsystemet kl. 14.40 – fremgår det, at den indsatte blev udtaget af observationscellen kl. 11.30. Der er ikke notater om tilsyn i perioden fra kl. 7.00 til kl. 11.30. Den indsatte blev anbragt i observationscellen med henvisning til bekendtgørelsens § 15, stk. 1, nr. 2 (afgørende hensyn til orden og sikkerhed) for at forebygge mere modstand og var i observationscellen i i alt 15 timer og 20 minutter.

Da der ikke er notater om tilsyn i perioden fra kl. 7.00 til kl. 11.30, er det ikke muligt at fastslå, om der enten har været ført tilsyn i perioden og ikke er gjort notater herom, eller om der ikke har været ført tilsyn i perioden. Jeg mener, at det er beklageligt, at en sådan tvivl kan opstå.

Der er i alle tilfælde oplysning om tidspunktet for udtagelsen af observationscellen, jf. dog nærmere nedenfor under pkt. 7.1.10 om tilfælde, hvor de registrerede tidspunkter ikke stemmer overens med de oplysninger, der fremgår af tilsynsnotaterne.

Bortset fra anbringelsen den 29. august 2011 har der i alle tilfælde været tilsyn helt frem til udtagelsen.

7.1.10. Ophør og varighed

Anbringelse i observationscelle skal straks bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt, jf. bekendtgørelsens § 17, stk. 2.

Som nævnt er det under pkt. 7 i vejledningen om udelukkelse fra fællesskab anført, at det – hvis den indsatte er faldet til ro og sover – vil kunne være rigtigt at lade den indsatte sove i observationscellen indtil om morgenen frem for at vække den pågældende og dermed risikere en ny optrapning af situationen.

Tidspunktet for såvel iværksættelsen som ophøret af anbringelsen fremgår i alle tilfælde af rapporterne. Ved min gennemgang af rapporterne er jeg imidlertid blevet opmærksom på, at det i nogle tilfælde fremgår af tilsynsnotaterne, at anbringelsen er bragt til ophør på et andet (tidligere) tidspunkt, end det der fremgår af registreringen ("Fragået") i klientsystemet. Det drejer sig om anbringelsen den 17. august 2011, hvor det er registreret, at anbringelsen blev bragt til ophør kl. 18.50. Derimod fremgår det af det sidste tilsynsnotat – som er registreret i klientsystemet kl. 18.50 – at den indsatte blev taget ud af observationscellen kl. 17.06, dvs. 1 time og 44 minutter tidligere. Ved anbringelsen den 26. august 2011 er det registreret, at anbringelsen er iværksat kl. 17.30 og bragt til ophør kl. 19.10. Af tilsynsnotaterne fremgår det, at den indsatte blev placeret i observationscellen kl. 17.45 og udtaget af observationscellen kl. 19.00.

Jeg går ud fra, at de tidspunkter, der fremgår af felterne "Anbragt" og "Fragået", registreres automatisk, og ikke kan rettes manuelt af personalet, ligesom det er tilfældet ved indtastning af notater om tidligere foretagne tilsyn, jf. ovenfor under pkt. 7.1.9. Jeg går samtidig ud fra, at beregningen af anbringelsens varighed sker automatisk på baggrund af de tidspunkter, der er angivet i felterne "Anbragt" og "Fragået". Hvis disse antagelser ikke er korrekte, beder jeg direktoratet om at oplyse det.

I alle rapporter er varigheden af anbringelsen også anført i døgn, timer og minutter foroven på blanketten.

To af anbringelserne varede under 2 timer. Det ene tilfælde vedrører imidlertid anbringelsen den 26. august 2011, som ophørte et kvarter efter, at vagtlægen havde tilset den indsatte og bemærket, at den indsatte burde observeres for hjernerystelse natten igennem (se nærmere under pkt. 7.1.8). 3 anbringelser varede mellem 2 og 3 timer. De sidste 5 tilfælde varede imellem 11 timer og 34 minutter og 16 timer og 56 minutter.

I alle 5 tilfælde, der varede længere end 11 timer, tilbragte den indsatte en nat i observationscellen (mere eller mindre sovende). I 4 af tilfældene havde den indsatte enten forsøgt eller truet med at begå selvmord. I 1 tilfælde bad den indsatte kl. 6.15 – hvilket var ca. 5 timer før udtagelsen – om at komme tilbage til sin egen celle. Fra kl. 9.40 til 9.50 ringede den indsatte uafbrudt på cellekaldet og bad om at tale med en overvagtimester. Sikkerhedskonsulenten førte herefter et tilsyn med den indsatte, hvor den indsatte sov. Den indsatte blev udtaget af en overvagtimester kl. 11.09, efter at være blevet tilset af en sygeplejerske. Det tilfælde, der ikke vedrørte et selvmordsforsøg eller trusler herom, er anbringelsen den 29. august 2011, hvor der ikke er notat om, at der blev ført tilsyn med den indsatte fra kl. 7.00 og til den indsatte blev udtaget kl. 11.30.

Som nævnt under pkt. 7.1.9 mener jeg, at det er beklageligt, at der kan opstå tvivl om, hvorvidt der har været ført tilsyn med den indsatte (der blev anbragt den 29. august 2011) i perioden mellem kl. 7.00 og kl. 11.30. Denne tvivl indebærer, at det heller ikke kan fastslås, om der i perioden fra kl. 7.00 til 11.30 er foretaget en vurdering af, om betingelserne for anbringelsen fortsat var til stede. Det mener jeg også er beklageligt.

For så vidt angår de øvrige anbringelser går jeg ud fra, at ingen af anbringelserne udstrakte sig ud over den periode, hvor betingelserne for anbringelsen var opfyldte. Jeg lægger desuden – også ud fra tilsynsnotaterne – til grund, at bestemmelsen i bekendtgørelsens § 16, stk. 2, er overholdt i alle sagerne.

7.1.11. Klagevejledning

Ifølge bekendtgørelsens § 18, stk. 2, sidste pkt., skal det påføres rapporten, når den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren (Direktoratet for Kriminalforsorgen), og om hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdeslovens § 111, stk. 2. Straffuldbyrdeslovens § 111, stk. 2, om klagefrist gælder dog kun for dømte.

Alle rapporter indeholder en fortrykt klagevejledning om, at der er givet klagevejledning. I rapporten vedrørende anbringelsen af varetægtsarrestanten er der ikke angivet en klagefrist, mens der er en sådan frist i rapporter om anbringelse af afsonere.

Jeg går ud fra, at alle de indsatte er vejledt om klageadgangen i overensstemmelse med den anførte klagevejledning.

7.2. Sager om anbringelse i sikringscelle

7.2.1. Indledning

De 6 anbringelser i sikringscelle fandt sted i perioden 17. januar til 3. august 2011, dvs. en periode på ca. ½ år.

Rapporterne omfatter i alt 6 indsatte, som alle var afsonere. I 2 tilfælde blev den indsatte bragt til sikringscellen fra et andet statsfængsel efter forudgående aftale.

I 1 tilfælde var der både en forudgående og efterfølgende anbringelse i observationscelle. Rapporterne om disse observationscelleanbringelser blev udleveret under inspektionen med henblik på at give det fulde overblik over sikringscelleanbringelsen. I yderligere 1 tilfælde var der først truffet beslutning om anbringelse i observationscelle, men beslutningen blev ændret til en sikringscelleanbringelse på grund af den indsat-tes adfærd i forbindelse med indsættelsen i observationscelle.

I 5 af de 6 sager blev sikringscelleanbringelsen afløst af en observationscelleanbringelse. Alle 5 observationscelleanbringelser ligger forud for den periode, som rapporter om observationscelleanbringelser er fra, og er derfor ikke blandt de observationscellerapporter, som jeg har modtaget og gennemgået under pkt. 7.1

I det ene tilfælde, hvor sikringscelleanbringelsen ikke blev afløst af en observationscelleanbringelse, blev den indsatte kørt til skadestuen.

Der skete fiksering i alle 6 tilfælde, jf. nærmere pkt. 7.2.8.

7.2.2. Retsgrundlag

Anbringelse i sikringscelle er reguleret i straffuldbyrdelseslovens § 66 og sikringsmiddelbekendtgørelsen (bekendtgørelse nr. 791 af 25. juni 2010 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse). Til bekendtgørelsen knytter sig en vejledning

(vejledning nr. 48 af 28. juni 2010 om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse).

7.2.3. Betingelser

Betingelserne for, at der kan ske anbringelse i sikringscelle, er angivet i straffuldbyrdeslovens § 66. Anbringelse i sikringscelle, og herunder tvangsfiksering ved anvendelse af bælte, hånd- og fodremme samt handsker, kan efter bestemmelsen i stk. 1 kun finde sted, hvis det er nødvendigt for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand (nr. 1), eller for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 2). Anbringelse i sikringscelle og tvangsfiksering må dog ikke foretages, hvis det efter indgrebets formål og den krænkelse og det ubehag, som indgrebet må antages at forvolde, ville være et uforholdsmæssigt indgreb, jf. stk. 2.

Anbringelserne skete i 4 tilfælde for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand (nr. 1) og i de 2 andre tilfælde for at hindre selvmord eller anden selvbeskadigelse (nr. 2).

7.2.4. Begrundelse mv.

Efter bekendtgørelsens § 13, stk. 1, skal institutionen så hurtigt som muligt udarbejde en rapport om anvendelse af sikringscelle, herunder tvangsfiksering. Rapporten skal bl.a. indeholde oplysning om begrundelsen for anvendelsen.

Vejledningen om anvendelse af sikringsmidler i fængsler og arresthuse angiver ikke, hvad begrundelsen skal indeholde. Det fremgår således ikke, at begrundelsen skal indeholde en henvisning til de retsregler, som afgørelsen er truffet efter, og en angivelse af, hvilke hovedhensyn der har været bestemmende for skønnet, samt en angivelse af de faktiske omstændigheder, der er lagt til grund for afgørelsen, sådan som det er tilfældet ved observationscelleanbringelse, jf. pkt. 7.1.4. Direktoratet for Kriminalforsorgen har i en udtalelse af 19. januar 2011 i sagen om ombudsmandens inspektion den 10.-12. november 2008 af Statsfængslet i Vridsløselille oplyst, at den udførlige beskrivelse af kravene til begrundelsens indhold i vejledningen om udelukkelse fra fællesskab formentlig er medtaget på grund af de særlige sagsbehandlingsregler, der følger af forvaltningslovens § 9, stk. 4. Beskrivelsen sikrer opmærksomhed på, at der skal udfærdiges notat til sagen i sager om udelukkelse fra fællesskab, og at dette notat skal opfylde kravene i forvaltningslovens § 24, også selv om den indsatte ikke har adgang til aktindsigt i sagen efter forvaltningslovens § 9, stk. 4. Direktoratet har desuden udtalt, at direktoratet ikke har fundet det nødvendigt at medtage en så-

dan udtrykkelig beskrivelse af begrundelseskravet i vejledningen om anvendelse af sikringsmidler.

Rapport om anvendelse af sikringscelle skal ske ved elektronisk indrapportering i klientsystemet, jf. vejledningens pkt. 9. Den elektroniske rapport i klientsystemet om sikringscelle indeholder ikke et punkt med overskriften "Begrundelse", men punkter med overskriften "Beskrivelse af episoden" og "Anbringelse påkrævet for at". Under sidstnævnte punkt er der i alle sagerne en henvisning til retsgrundlaget for anbringelsen i det konkrete tilfælde.

Der er desuden i alle sagerne anført en begrundelse for anbringelsen i sikringscelle i form af en redegørelse for hændelsesforløbet forud for anbringelsen under punktet "Beskrivelse af episoden".

I 1 tilfælde (anbringelsen den 3. august 2011) stjal den indsatte en medicinkasse i forbindelse med medicinudleveringen. Den indsatte blev efterfølgende indhentet og overmandet af en fængselsbetjent. I den forbindelse pådrog den indsatte sig en flænge i panden, som blødte så voldsomt, at den indsatte klagede over ikke at kunne få luft og derfor blev vendt om på maven. Den indsatte blev ført til sikringscellen og fikseret (på ryggen) – der er ingen oplysninger om, at den indsatte gjorde modstand. Personalet kontaktede herefter lægen, som vurderede, at den indsatte skulle tilses på skadestuen. Den indsatte lå fikseret med bælte, håndrem og fodrem i 2 timer og 10 minutter, inden han blev udtaget for at blive bragt til skadestuen. I hele perioden er det noteret, at den indsatte var rolig og lå stille.

Som nævnt har min undersøgelse koncentreret sig om overholdelse af procedurereglerne, og jeg er derfor som udgangspunkt ikke gået ind i en nærmere vurdering af beslutningen om anbringelse i sikringscelle i de enkelte tilfælde. Jeg beder dog alligevel fængslet om – om muligt – at oplyse baggrunden for, at den indsatte (vedrørende anbringelsen den 3. august 2011) blev anbragt i sikringscelle frem for observationscelle, og baggrunden for, at den indsatte blev fikseret, herunder fikseringens varighed.

Med hensyn til begrundelse for beslutning om fiksering henvises til pkt. 7.2.8.

7.2.5. Magtanvendelse mv.

Efter straffuldbydelseslovens § 66, stk. 3, skal anbringelse i sikringscelle og tvangs fiksering foretages så skånsomt, som omstændighederne tillader.

Der blev anvendt magt over for den indsatte ved anbringelsen i sikringscelle i 5 tilfælde, heraf blev der i 3 tilfælde (også) anvendt håndjern. Magten bestod i forskellige greb, og i 1 tilfælde blev den indsatte også båret til sikringscellen.

7.2.6. Kompetence mv.

Det er institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, der har kompetencen til at træffe beslutning om at anbringe en indsat i sikringscelle og herunder eventuelt fiksere den indsatte, jf. straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 1. Også beslutning om ophør af sikringscelleanbringelse træffes af institutionens leder eller den, der bemyndiges dertil, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 1.

Hvis forholdene i det enkelte tilfælde ikke tillader, at man afventer en bestemmelse fra institutionens leder eller den, der er bemyndiget dertil efter straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 1, træffes bestemmelsen af den tilstedeværende funktionær, som er ansvarlig for det pågældende tjenesteområde, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2. I sådanne tilfælde skal institutionens leder eller en anden kompetent person så hurtigt som muligt underrettes om det passerede, jf. bekendtgørelsens § 2, stk. 2, sidste pkt. Rapporten skal indeholde oplysning om institutionens underretning efter denne bestemmelse, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1, 3. pkt.

Som beskrevet ovenfor under pkt. 7.1.6 skal der – ifølge pkt. 10 i direktoratets vejledning nr. 11991 af 29. juni 2001 om adgangen til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner – udtrykkeligt i lokale regler være fastlagt lokale kompetenceregler. Det er institutionens leder, dvs. fængselsinspektøren, der har kompetencen til at fastsætte lokale regler.

Jeg henviser til de oplysninger, jeg har bedt om under pkt. 7.1.6, idet jeg beder om at modtage tilsvarende oplysninger for så vidt angår anbringelse i sikringscelle.

Det er i 5 af de 6 tilfælde anført, at beslutningen om anbringelse i sikringscelle blev truffet af en fængselsbetjent. I det sidste tilfælde er beslutningen truffet af en overvagtimester.

Der er notat om underretning i alle 5 tilfælde, hvor beslutningen om anbringelse i sikringscelle blev truffet af en fængselsbetjent. I 1 tilfælde (anbringelsen den 2. marts 2011, som vedrører en indsat fra et andet statsfængsel) fremgår det imidlertid af feltet til notat om underretning om anbringelsen, at bagvagten (i det konkrete tilfælde fæng-

selsinspektøren) blev underrettet 35 minutter før anbringelsen. Afgørelsen blev således reelt truffet af fængselsinspektøren. Underretningen skete i de øvrige tilfælde henholdsvis 5, 10, 10 og 39 minutter efter anbringelsen.

Ombudsmanden har tidligere udtalt, at underretning, der skete mere end 15 minutter efter en sikringscelleanbringelse, efter en sproglig fortolkning af begrebet "omgående" i det dagældende sikringscirkulære ikke var omfattet heraf, medmindre der var konkrete grunde til, at underretning ikke kunne finde sted tidligere (Folketingets Ombudsmands beretning for 1995, s. 647). I et senere cirkulære, der er videreført i sikringsmiddelbekendtgørelsens § 2, stk. 2, 2. pkt., er "omgående" ændret til "så hurtigt som muligt". Ombudsmanden udtalte herefter, at grænsen for, hvor sent der kan ske underretning, efter ombudsmandens opfattelse ikke havde rykket sig afgørende ved denne ændring (se f.eks. ombudsmandens rapport fra inspektionen af Arresthuset i Køge den 7. december 1999).

Det fremgår ikke af rapporten fra det tilfælde, hvor underretning først skete 39 minutter efter anbringelsen (anbringelsen den 17. januar 2011), at der var konkrete grunde til, at underretning ikke skete på et tidligere tidspunkt.

Jeg har ikke fundet grundlag for at søge at afklare, om der i sagen om anbringelsen den 17. januar 2011 var konkrete grunde til, at underretning ikke skete inden for 15 minutter, men bemærker kun, at der – hvis der er sådanne konkrete grunde – efter min opfattelse bør gøres notat om disse grunde.

Beslutningen om fiksering blev i alle tilfælde truffet af den samme, som traf beslutningen om anbringelse i sikringscelle.

Beslutningen om ophør af anbringelsen blev i 1 tilfælde (anbringelsen den 2. marts 2011) truffet af en overvagtimester. I dette tilfælde fik den indsatte – da han bad om at komme fri – at vide af en fængselsbetjent, at det var en leder, der skulle træffe den beslutning. I de øvrige 5 tilfælde er det registreret, at beslutningen blev truffet af en fængselsbetjent. I 1 af tilfældene er beslutningen om ophør truffet, i forbindelse med at den indsatte skulle køres på skadestuen, i 2 af tilfældene fremgår det af det sidste tilsynsnotat, at den indsatte blev flyttet til observationscelle efter aftale med henholdsvis bagvagten og en overvagtimester, og i 1 af tilfældene fremgår det af det sidste tilsynsnotat, at bagvagten var informeret om beslutningen om at overføre den indsatte fra sikringscelle til observationscelle.

Som det fremgår under pkt. 7.1.6 ovenfor, har jeg bedt direktoratet om at oplyse, hvorvidt det i klientsystemets modul for observationscelleanbringelser er muligt at registrere, hvem der reelt har truffet en beslutning om anbringelsens ophør, selvom modulet udfyldes af en anden. Hvis der i relation til dette spørgsmål gælder noget andet for sikringscelleanbringelser, beder jeg direktoratet om at oplyse dette.

Mine øvrige bemærkninger til spørgsmålet om, hvem der kan træffe beslutning om ophør af en anbringelse i sikringscelle, afventer ligeledes fængslets nærmere oplysninger om kompetenceforholdene, jf. ovenfor.

Ligesom ved observationscelleanbringelserne fremgår det heller ikke af nogen af rapporterne om sikringscelleanbringelser, at rapporterne har været set igennem af en leder (der ikke har haft bemærkninger til rapporterne). Der er heller ikke her nogen rubrik til notat om ledelsens bemærkninger i de elektroniske blanketter.

Ligesom under pkt. 7.1.6 beder jeg fængslet om – i forbindelse med at fængslet oplyser nærmere om kompetenceforholdene i sager om anbringelse og ophør af anbringelse i sikringscelle – at komme ind på, hvilke arbejdsgange i fængslet der gør det muligt for institutionens leder effektivt at udøve sine styrings- og instruktionsbeføjelser, jf. pkt. 10 i direktoratets vejledning om adgangen til intern delegation i kriminalforsorgens institutioner.

7.2.7. Undersøgelse for genstande mv.

Efter bekendtgørelsens § 6, stk. 2, skal institutionen ved anbringelse af en indsat i sikringscelle undersøge, hvilke genstande den indsatte har i sin besiddelse på sin person, jf. straffuldbyrdelseslovens § 60, stk. 1 og stk. 3-8. Der skal desuden normalt ske omklædning af den indsatte.

Omklædning indebærer ifølge sikringsmiddelvejledningens pkt. 7, 1. afsnit, at den indsatte skal afklædes og som minimum have institutionens underbenklæder eller et tæppe på igen. Derudover skal den indsatte tilbydes en undertrøje.

Hverken straffuldbyrdelsesloven, sikringsmiddelbekendtgørelsen eller vejledningen indeholder en bestemmelse om notatpligt i forbindelse med visitation og omklædning. I de anvendte blanketter er der felter til angivelse af, hvorvidt der er sket undersøgelse af den indsatte person og omklædning, og de er udfyldt i alle tilfælde. Der er desuden et felt til bemærkninger om visitation og omklædning. Dette felt er beregnet til notat i

tilfælde, hvor der ikke sker (visitation og) omklædning – eller eventuelle andre bemærkninger om visitation og omklædning. Hvis der ikke sker (visitation og) omklædning, skal årsagen hertil angives.

I alle tilfælde blev de indsatte visiteret i forbindelse med indsættelsen i sikringscelle. I 5 af de 6 sager blev den indsatte også omklædt. I det tilfælde, hvor der ikke skete omklædning (anbringelsen den 2. marts 2011), er der ikke anført en begrundelse herfor.

Hvis udgangspunktet om omklædning af den indsatte ved anbringelse i sikringscelle fraviges, bør der som nævnt ovenfor anføres en begrundelse herfor i rapporten. Jeg går ud fra, at der vedrørende anbringelsen den 2. marts 2011 er tale om en enkeltstående fejl, og jeg foretager mig derfor ikke mere vedrørende den manglende begrundelse i dette tilfælde.

Før der gennemføres en undersøgelse af den indsatte person, skal den indsatte mundtligt orienteres om baggrunden for, at undersøgelsen gennemføres, medmindre særlige omstændigheder taler imod det, jf. § 2 i Justitsministeriets bekendtgørelse nr. 546 af 27. maj 2011 om undersøgelse af indsatte person og opholdsrum i kriminalforsorgens institutioner. Der er ikke pligt til at gøre notat om en sådan underretning.

Jeg går ud fra, at de indsatte i alle tilfælde blev orienteret i overensstemmelse med den nævnte bestemmelse.

7.2.8. Fiksering

Anbringelse i sikringscelle kan efter straffuldbyrdelseslovens § 66 kombineres med tvangsfiksering ved anvendelse af bælte, hånd- og fodremme samt handsker, hvis det er nødvendigt.

Der blev, som tidligere nævnt, truffet beslutning om fiksering i alle 6 tilfælde. I alle 6 tilfælde er tidspunktet for beslutningen om fikseringen det samme som tidspunktet for beslutningen om selve anbringelsen. Fikseringen varede i alle 6 tilfælde lige så lang tid som selve anbringelsen.

I alle tilfælde er der under hele anbringelsen anvendt både bælte, hånd- og fodremme.

Det fremgår af sikringsmiddelbekendtgørelsens § 13, stk. 1, at rapporten skal indeholde oplysning om bl.a. begrundelsen også for eventuel tvangsfiksering. Af vejlednin-

gens pkt. 9 fremgår det desuden, at det bør sikres, at det fremgår af notatet, om der eventuelt har fundet fiksering sted, hvilke fikseringsmidler der har været anvendt, og en konkret begrundelse for anvendelsen af fiksering og for omfanget heraf.

Der er ikke i nogen af rapporterne gjort notat om nødvendigheden af fiksering, men der er som nævnt under pkt. 7.2.4 i beskrivelsen af episoden, der førte til sikringscelleanbringelsen, givet en begrundelse for (i hvert fald) selve anbringelsen i sikringscelle.

Der er heller ikke skelnet mellem brugen af de anvendte fikseringsmidler, herunder givet en begrundelse for anvendelsen af flere fikseringsmidler.

Hvis fængslet har interne retningslinjer for sikringscelleanbringelser, beder jeg fængslet om at sende mig en kopi af disse retningslinjer (for så vidt disse findes i et andet regelsæt end reglerne om kompetenceforholdene, som jeg allerede har bedt om en kopi af ovenfor under pkt. 7.2.6). Hvis ikke der er nedskrevet interne retningslinjer for sikringscelleanbringelser, beder jeg fængslet om at beskrive, hvordan fængslet håndterer sikringscelleanbringelser.

Jeg kan konstatere, at fængslet i alle 6 tilfælde – uden nærmere begrundelse – har benyttet alle fikseringsmidler, bortset fra handsker, under hele sikringscelleanbringelsen. Jeg beder om fængslets bemærkninger hertil.

Uanset at det i flere af tilfældene kan udledes af rapportmaterialet, at den indsatte har haft en voldsom eller anden destruktiv adfærd, må jeg anse det for en fejl, at der ikke er gjort notat om begrundelsen for anvendelsen af fiksering og for fikseringens omfang i nogle af tilfældene, jf. pligten til at gøre notat herom i sikringsmiddelvejledningens pkt. 9, sidste afsnit. Jeg går ud fra, at notatpligten vil blive indskærpet.

Om udstrækningen af fikseringen henviser jeg også til pkt. 7.2.12.

7.2.9. Lægetilkald og lægetilsyn

Efter straffuldbyrdslovens § 66, stk. 5, skal institutionen ved tvangsfiksering af en indsat straks anmode en læge om at foretage tilsyn med den indsatte. Lægen skal tilse den pågældende, medmindre lægen skønner et sådant tilsyn åbenbart unødvendigt.

Ved anbringelse i sikringscelle uden fiksering (som der ikke var tale om i nogen af de 6 tilfælde) skal der tilkaldes læge, hvis der er mistanke om sygdom, herunder om tilskadekomst, eller hvis den indsatte selv anmoder om lægehjælp, jf. straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 6.

Der skal således ske tilkald af læge i alle tilfælde med tvangsfiksering, men det er lægens ansvar at vurdere, om der skal foretages tilsyn, som dog kun må undlades, hvis det anses for åbenbart unødvendigt. Reglen om lægetilsyn ved sikringscelleanbringelse med fiksering adskiller sig derved fra bestemmelserne om lægetilsyn ved anvendelse af magt og håndjern, ved anbringelse i sikringscelle uden fiksering og ved anbringelse i observationscelle, hvor der altid skal gennemføres tilsyn, hvis der tilkaldes læge.

Det følger af vejledningens pkt. 5, sidste afsnit, at der i forbindelse med sikringscelleanbringelse med fiksering skal gøres notat om lægetilkald på samme måde som ved sikringscelleanbringelse uden fiksering, jf. pkt. 6. Efter vejledningens pkt. 6, 2. afsnit, skal der gøres notat, første gang lægen er søgt tilkaldt, og – hvis kontakt ikke opnås straks – ved alle efterfølgende forsøg.

Efter sikringsmiddelbekendtgørelsens § 14, stk. 1, skal enhver, der tilser en indsat, der er anbragt i sikringscelle, gøre notat om tilsynet. Efter stk. 2 skal notatet indeholde oplysninger om dato og klokkeslæt for tilsynet, samt om den indsattes tilstand mv. Også tilsyn som læge og sygeplejerske foretager, skal noteres, jf. vejledningens pkt. 10, 3. afsnit, hvoraf fremgår, at den faste vagt ved tvangsfiksering (jf. nedenfor under pkt. 7.2.10) er ansvarlig for, at alle tilsyn noteres, herunder tilsyn ved sygeplejerske og læge.

Den elektroniske rapport i klientsystemet indeholder punkter med overskrifterne "Lægen tilkaldt", "Lægen genkaldt" og "Lægetilsyn foretaget". Desuden er der gjort plads til lægens bemærkninger (eventuelt i form af et resumé).

I alle 6 tilfælde er det noteret, at der skete tilkald af læge, og der er notat om tidspunktet for tilkaldet i rubrikken hertil i alle tilfælde.

Ved tvangsfiksering skal læge efter straffuldbyrdelseslovens § 66, stk. 5, som nævnt tilkaldes straks. Det følger af vejledningens pkt. 5, 2. afsnit, at udgangspunktet (som hidtil) vil være, at tilkald af læge er det første, der skal foretages, efter at fikseringen er gennemført. Dette er ikke til hinder for, at der fra den indsattes afdeling indhentes oplysninger om den pågældendes adfærd, helbredstilstand og lignende med henblik på

at tilvejebringe oplysninger, der kan have indflydelse på lægens beslutning om, hvor hurtigt lægetilsyn skal ske. Det er heller ikke til hinder for, at der lokalt fastsættes retningslinjer, hvorefter den ansvarlige for fikseringen underretter en sygeplejerske, der er til stede i institutionen, med henblik på at denne kan foretage lægetilkaldet. Det er imidlertid en forudsætning, at indhentelse af oplysninger eller underretning af sygeplejersken kan ske i løbet af ganske få minutter.

Ombudsmanden har tidligere udtalt, at lægetilkald 10 minutter (eller senere) efter anbringelsen (fikseringen) ikke er i overensstemmelse med bestemmelserne i det tidligere gældende cirkulære – hvilket direktoratet tog til efterretning (Folketingets Ombudsmands beretning 1993, s. 402).

I 2 tilfælde er det registreret, at lægen blev tilkaldt 10 minutter efter anbringelsen/fikseringen. I det ene af disse tilfælde (anbringelsen den 18. januar 2011) er det imidlertid under lægens bemærkninger noteret, at den indsatte er tilset af fængslets sygeplejersker. Ifølge tilsynsnotaterne blev den indsatte tilset to gange af sygeplejersker under anbringelsen, der varede 4 timer og 49 minutter. Der er ikke andre oplysninger om lægetilkaldet i rapporten.

Det er ud fra oplysningerne i rapporten om anbringelsen den 18. januar 2011 ikke muligt at fastslå, om sygeplejerskerne blev tilkaldt, med henblik på at sygeplejerskerne kunne foretage lægetilkaldet (jf. vejledningens pkt. 5, 2. afsnit), eller om registreringen af "lægetilkaldet" reelt dækker over, at personalet (alene) tilkaldte fængslets sygeplejersker. Det burde udtrykkeligt fremgå af rapporten, hvis sygeplejerskerne blev tilkaldt med henblik på at foretage lægetilkaldet, og hvad der i så fald kom ud af lægetilkaldet.

For god ordens skyld bemærker jeg – ligesom ovenfor under pkt. 7.1.8 – at ombudsmanden tidligere har udtalt, at tilsyn ved sygeplejerske ikke kan erstattes tilsyn af læge, der sker på grundlag af bestemmelser herom.

I et andet tilfælde (anbringelsen den 3. august 2011, hvor den indsatte pådrog sig en flænge i panden, som blødte voldsomt) blev lægen tilkaldt 20 minutter efter anbringelsen/fikseringen. I et tredje tilfælde blev lægen tilkaldt 49 minutter efter anbringelsen/fikseringen. Årsagen til, at der først skete lægetilkald efter henholdsvis 20 og 49 minutter er ikke oplyst.

I et fjerde tilfælde (anbringelsen den 2. marts 2011) er det registreret, at lægen blev tilkaldt kl. 20.15, hvilket var 2 timer og 10 minutter efter anbringelsen/fikseringen.

Samtidig er det registreret, at lægetilsynet blev foretaget kl. 20.15 (dog kl. 20.10 ifølge tilsynsnotatet). Lægetilkaldet må derfor være sket tidligere end 2 timer og 10 minutter efter anbringelsen/fikseringen, men det er ikke muligt at fastslå det præcise tidspunkt.

I et femte tilfælde (anbringelsen den 29. juni 2011) blev lægen tilkaldt 1 time og 15 minutter efter anbringelsen/fikseringen. Det fremgår i øvrigt af et tilsynsnotat på sagen, at den indsatte – efter at have været anbragt/fikseret 1 time – selv ”råbte op” om, at han ønskede at se en sygeplejerske, da den indsatte mente, at han havde hjerne-rystelse. Fængselsbetjenten havde herefter oplyst den indsatte om, at der ville blive ringet til en vagtlæge. Det fremgår af rapporten, at lægen blev tilkaldt 15 minutter efter dette, og yderligere 15 minutter efter det registrerede lægetilkald blev den indsatte overført til observationscelle. Der er ikke skrevet noget om lægens bemærkninger/ navn eller andet.

Som beskrevet følger det af § 66, stk. 5, i straffuldbyrdelsesloven, at der straks skal ske lægetilkald, når en indsat fikses i en sikringscelle. Det er ikke en forudsætning, at den indsatte selv beder om lægehjælp.

Det fremgår ikke af den konkrete sag, om der ved lægetilkaldet var kontakt til en læge, eller om opkaldet var forgæves. Det burde fremgå af rapporten – også i lyset af beslutningen 15 minutter senere om at flytte den indsatte til observationscelle.

I lyset af min gennemgang af hvornår der i de 6 tilfælde er sket lægetilkald, mener jeg ikke, at fængslet har været tilstrækkelig opmærksom på pligten til at tilkalde læge ”straks”, jf. § 66, stk. 5, i straffuldbyrdelsesloven. Hvis der i konkrete tilfælde er særlige grunde til, at tilkald af læge ikke kan ske straks, bør der efter min opfattelse gøres notat om årsagen hertil. Jeg går ud fra, at fængslet vil indskærpe pligten til at tilkalde læge straks over for personalet, herunder også indskærpe, at tilsyn ved sygeplejerske ikke kan erstatte tilsyn af læge, der sker på grundlag af bestemmelser herom, og at lægetilkald skal ske i alle tilfælde, hvor der sker fiksering – og ikke afhænge af, om den indsatte selv beder om lægehjælp.

I ingen af tilfældene er det registreret, at der er sket genkald af læge. Dog er den indsatte i et tilfælde (anbringelsen den 31. januar 2011) – ud over at være tilset i starten af anbringelsen/fikseringen af en vagtlæge – også tilset af en læge kort før anbringelsens ophør.

I 4 ud af 6 tilfælde blev der ikke foretaget lægetilsyn med den indsatte under anbringelsen i sikringscelle. I ét tilfælde (anbringelsen den 3. august 2011, hvor den indsatte havde stjålet en medicinkasse og pådraget sig en flænge i panden, der blødte voldsomt) er det oplyst, at årsagen var, at lægen vurderede, at den indsatte skulle tilses på skadestuen. I et andet tilfælde (anbringelsen den 17. januar 2011) er det oplyst, at vagtlægen ikke – medmindre den indsatte ytrede særligt ønske om det – ville komme. Det tredje tilfælde vedrører anbringelsen den 18. januar 2011, hvor den indsatte (kun) blev tilset af to sygeplejersker (jf. mine bemærkninger ovenfor). Det sidste tilfælde vedrører anbringelsen den 29. juni 2011, hvor den indsatte efter 1 time selv bad om at blive tilset af en sygeplejerske, og hvor den indsatte 15 minutter efter lægetilkald blev overført til en observationscelle.

Reglerne om sikringscelleanbringelse med fiksering indeholder ingen retningslinjer for, hvornår lægetilsynet skal finde sted. Heller ikke forarbejderne til straffuldbyrdelsesloven angiver retningslinjer for, hvornår tilsyn skal finde sted, men angiver kun, at det er lægens ansvar at vurdere nødvendigheden af lægetilsyn. Direktoratet har i forbindelse med inspektion af (det tidligere) Statsfængslet i Horsens præciseret, at det således er lægens ansvar at foretage en eventuel prioritering mellem flere presserende arbejdsopgaver. Ombudsmanden tog i denne sag til efterretning, at det var i overensstemmelse med reglerne i det tidligere gældende sikringscellecirkulære, at der kan gå op til 2 timer, før lægetilsyn finder sted.

Som nævnt fandt der kun lægetilsyn sted under anbringelsen i sikringscelle i 2 ud af de 6 tilfælde. I ét tilfælde (anbringelsen den 2. marts 2011) blev lægetilkaldet registreret som samme tidspunkt som lægetilsynet (kl. 20.15), og det er derfor ikke muligt at fastslå det præcise tidspunkt for lægetilkaldet. Lægetilsynet blev imidlertid foretaget 2 timer og 10 minutter efter anbringelsen/fikseringen. I det andet tilfælde (anbringelsen den 31. januar 2011) fandt lægetilsynet sted 2 timer og 2 minutter efter lægetilkaldet.

Jeg har noteret mig, at der i begge tilfælde ikke gik (væsentligt) mere end 2 timer fra tilkald til tilsyn.

I de 2 tilfælde, hvor der blev foretaget lægetilsyn, fremgår lægens navn. I de øvrige 4 tilfælde, hvor der blev foretaget lægetilkald, fremgår lægens navn kun i ét tilfælde.

Der skal som tidligere nævnt foretages notat om tilsyn, herunder lægetilsyn, der ud over oplysning om tidspunktet for tilsynet skal indeholde oplysninger om den indsatte tilstand, jf. sikringsmiddelbekendtgørelsens § 14, stk. 1 og 2.

I 2 tilfælde er der ikke anført noget om lægens bemærkninger. Det drejer sig – som tidligere nævnt – om anbringelsen den 18. januar 2011, hvor fængslets to sygeplejersker tilså den indsatte, og anbringelsen den 29. juni 2011, hvor den indsatte blev overført til observationscelle 15 minutter efter lægetilkald.

Lægens navn bør så vidt muligt fremgå af rapporten om anbringelsen – også så det fremgår, om der er tale om vagtlæge, fængselslæge mv. I alle tilfælde bør lægens bemærkninger gengives i bemærkningsfeltet.

7.2.10. Fast vagt

Efter straffuldbyrdslovens § 66, stk. 4, skal en indsat, der er tvangsfikseret, have fast vagt.

En fast vagt er en dertil udpeget fængselsfunktionær eller andet kvalificeret personale, der ikke har andre arbejdsopgaver end at tage sig af den fikserede indsatte, jf. vejledningens pkt. 4, afsnit 1.

Efter vejledningens pkt. 4, afsnit 2, bør det så vidt muligt sikres, at den faste vagt er en erfaren, fastansat medarbejder, og at den pågældende ikke har deltaget i den aktuelle fiksering. Institutionen bør overveje, om det er hensigtsmæssigt, at den faste vagt er en person med godt kendskab til den fikserede. Dette vil ofte – men ikke altid – være tilfældet.

Forståelsen af begrebet fast vagt er blevet behandlet i forbindelse med ombudsmandens inspektion af Statsfængslet i Vridsløselille i juni 2000. Direktoratet udtalte sig den 14. oktober 2002 om direktoratets forståelse og informerede i brev af 9. maj 2003 kriminalforsorgens institutioner herom. Af dette brev fremgår det, at direktoratet ikke mener, at en turnusordning, hvor den enkelte funktionær kun varetager funktionen som fast vagt i en halv time ad gangen, på fuldt tilstrækkelig måde tilgodeser hensynet bag ordningen med fast vagt. Direktoratet har herved blandt andet lagt vægt på, at de korte vagtperioder på grund af den manglende kontinuitet gør det vanskeligere at foretage en korrekt bedømmelse af den indsatte, herunder om fikseringen skal ophæves. Direktoratet bemærkede, at dette synspunkt ikke er til hinder for, at funktionæren efter en konkret vurdering afløses efter en periode af en halv times varighed, f.eks. fordi det viser sig, at den indsatte er meget udskældende eller spyttende mv.

Tilsyn er foretaget af flere forskellige personer i alle 6 tilfælde. Den korteste anbringelse varede 1 time og 30 minutter, og i den periode havde den indsatte 3 forskellige

vagter. De to længste anbringelser varede henholdsvis 14 timer og 19 minutter og 17 timer og 59 minutter, og i begge tilfælde havde den indsatte i alt 13 forskellige vagter.

Det er min opfattelse, at der i de konkrete tilfælde er sket meget hyppige skift i den faste vagt ved anbringelserne i sikringscelle, og at hovedparten af vagtskiftene ikke kan begrundes med, at den indsatte var meget udskældende eller spyttende mv. På den baggrund anser jeg det for tvivlsomt, om fængslet har en praksis, der er i overensstemmelse med den forståelse af begrebet "fast vagt", der er gengivet ovenfor. Jeg beder om fængslets bemærkninger hertil.

Tilsynsnotaterne er skrevet af den, der udførte tilsynet.

Ved alle 6 anbringelser har én eller flere personer, der er nævnt som deltagere i eller vidne til episoden, ført tilsyn med den indsatte under sikringscelleanbringelsen. I ét enkelt tilfælde er alle fire personer, der har ført tilsyn med den indsatte under anbringelsen, nævnt som deltagere i eller vidne til episoden.

I 4 af de 6 sikringscelleanbringelser er der desuden ført tilsyn med den indsatte af fængselsbetjente på prøve, jf. betegnelsen "fængselsbetjent p.p."

Jeg går ud fra, at fængslet (fremover) er opmærksom på det anførte i vejledningen, jf. gengivelsen ovenfor, om, at det så vidt muligt bør sikres, både at den faste vagt er en erfaren, fastansat medarbejder, og at personer, der fører tilsyn med den indsatte, ikke har deltaget i den aktuelle fiksering.

7.2.11. Tilsyn ved personalet

Efter sikringsmiddelbekendtgørelsens § 14, stk. 1 og 2, og vejledningens pkt. 10, skal enhver, der tilser den indsatte, herunder en fast vagt, som nævnt gøre notat om tilsyn, herunder tidspunktet for tilsyn. Notatet skal endvidere indeholde oplysninger om den indsattes tilstand, herunder eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde fikseringen og anbringelsen. Notatet skal ifølge bekendtgørelsens § 14, stk. 1, skrives på et observationsskema, der ikke længere er et særligt observationsskema, men en integreret del af sikringscellerapporten i klientsystemet, jf. vejledningens pkt. 10.

Er den indsatte fikseret, skal der udfærdiges notat om tilsynet med den pågældende mindst hvert kvarter.

Som nævnt under pkt. 7.1.9, stemples automatisk det tidspunkt, hvor personalet overfører håndskrevne observationsnotater til klientsystemet. Observationstidspunktet må derfor indtastes i (begyndelsen af) hvert notat, hvis notatet indtastes senere end tidspunktet for observationen.

Denne fremgangsmåde har været anvendt ved hovedparten af alle tilsyn.

I et tilfælde (anbringelsen den 31. januar 2011, der varede 17 timer og 59 minutter) er tidspunktet ved 6 tilsyn ikke indtastet; i stedet fremgår kun det tidspunkt, som notatet er blevet indført i klientsystemet, på. I samme sag er det noteret, at ét enkelt tilsyn skulle være blevet foretaget på et tidspunkt, der ligger 8 minutter efter registreringstidspunktet.

Idet jeg går ud fra, at der er tale om enkeltstående fejl, har jeg ikke fundet grundlag for at undersøge registreringerne vedrørende denne anbringelse nærmere. Jeg bemærker, at det delvist kan udledes af de øvrige registrerede tilsyn, hvornår de 6 tilsyn, som er overført til klientsystemet uden indtastet tidsangivelse, fandt sted.

I de (få) tilfælde, hvor der ikke er indtastet et særskilt tidspunkt for tilsynet, lægger jeg i øvrigt til grund, at tilsyn er sket på de tidspunkter, der er angivet i tilsynsnotatet, dvs. at notatet er skrevet i umiddelbar forlængelse af tilsynet.

Langt de fleste tilsyn er ført mindst hvert kvarter, men der er også mange notater om tilsyn med kortere interval. Der er dog få notater om tilsyn efter mere end et kvarter. Det drejer sig om to tilfælde, hvor der var 20 minutter mellem to tilsynsnotater, og ét tilfælde, hvor der var 26 minutter mellem to tilsynsnotater.

Da det overordnede indtryk er, at fængslet overholder kravet om tilsyn "mindst" hvert kvarter, når den indsatte er fikseret, har jeg ingen bemærkninger til hyppigheden af tilsyn ved personalet.

Der er ved alle tilsynene gjort notat om den indsattes tilstand, og i enkelte tilfælde fremgår det også af notatet, at den indsatte er blevet oplyst om, hvad der krævedes for at bringe anbringelsen til ophør. Det fremgår ikke direkte af nogen af tilsynsnotaterne, om eller hvordan personalet har vurderet behovet for at fortsætte fikseringen/anbringelsen.

På den baggrund henleder jeg fængslets opmærksomhed på, at notatet om tilsynet med den indsatte foruden oplysning om den indsattes tilstand skal indeholde eventuelle bemærkninger om behovet for at opretholde anbringelsen i sikringscelle og tvangsfikseringen. Jeg går ud fra, at fængslet vil indskærpe dette over for personalet.

Om udstrækningen af fikseringen/anbringelsen henviser jeg til pkt. 7.2.8 og 7.2.12.

7.2.12. Ophør og varighed af anbringelse og fiksering

Reglerne om sikringscelleanbringelse og tvangsfiksering indeholder ikke en bestemmelse svarende til bestemmelsen om observationscelleanbringelse i § 16, stk. 2, i bekendtgørelsen om udelukkelse fra fællesskab, hvorefter anbringelsen straks skal bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt. Uanset dette, skal både selve sikringscelleanbringelsen og fikseringen utvivlsomt bringes til ophør, når betingelserne herfor ikke længere er opfyldt. For så vidt angår fiksering, fremgår det af sikringsmiddelbekendtgørelsens § 8, at tvangsfiksering kun helt undtagelsesvist kan ske i over 1 døgn.

Hvis anvendelse af sikringsmidler varer mere end 1 døgn, skal lægen orienteres dagligt, så den pågældende – bl.a. ud fra sit kendskab til den indsatte – kan vurdere, om lægetilsyn er nødvendigt, jf. bekendtgørelsens § 3, stk. 3.

Hvis der træffes bestemmelse om at opretholde en anbringelse i sikringscelle i mere end 3 døgn eller om at opretholde tvangsfikseringen i mere end 24 timer, skal institutionen straks foretage indberetning om det til Direktoratet for Kriminalforsorgen, jf. sikringsmiddelbekendtgørelsens § 14, stk. 3. Indberetningen skal indeholde en nærmere begrundelse for, at betingelserne for fortsat anbringelse i sikringscelle eller tvangsfiksering anses for opfyldt.

Rapporter om sikringscelleanbringelse skal indeholde oplysning om dato og klokkeslæt for, hvornår sikringsmidlet er ophørt, jf. bekendtgørelsens § 13, stk. 1. Det fremgår i alle tilfælde.

Ligesom ved min gennemgang af observationscellerapporterne er jeg ved min gennemgang af rapporterne vedrørende sikringscelleanbringelserne blevet opmærksom på 2 tilfælde, hvor det fremgår af tilsynsnotaterne, at anbringelsen er bragt til ophør på et andet (tidligere) tidspunkt, end det der fremgår af registreringen ("Fragået") i klientsystemet. Det drejer sig om anbringelserne den 17. og 18. januar 2011. Ifølge tilsyns-

notaterne blev disse anbringelser bragt til ophør henholdsvis 26 og 34 minutter tidligere, end det der fremgår af registreringen ("Fragået") i klientsystemet.

Som nærmere beskrevet under pkt. 7.1.10 går jeg ud fra, at de tidspunkter, der fremgår af felterne "Anbragt" og "Fragået", registreres automatisk og ikke kan rettes manuelt af personalet, og at beregningen af anbringelsens varighed sker automatisk på baggrund af de tidspunkter, der er anført i felterne "Anbragt" og "Fragået". Hvis disse antagelser ikke er korrekte vedrørende udfyldelsen af rapporter i klientsystemet om sikringscelleanbringelser, beder jeg direktoratet om at oplyse det.

4 af anbringelserne varede mellem 1 time og 30 minutter og 4 timer og 49 minutter (eller 4 timer og 15 minutter, jf. mine bemærkninger ovenfor om de forskelligt registrerede sluttidspunkter). De 2 sidste anbringelser varede henholdsvis 14 timer og 19 minutter og 17 timer og 59 minutter.

Som nævnt ovenfor varede fikseringen i alle tilfælde lige så lang tid som selve anbringelsen, og ved alle anbringelserne blev alle fikseringsmidler, bortset fra handsker, anvendt under hele anbringelsen.

Ifølge pkt. 8 i sikringsmiddelvejledningen vil det efter omstændighederne kunne være påkrævet at lade en indsat forblive i sikringscellen, uanset at den indsatte er faldet til ro og sover. I en sådan situation vil det kunne være rigtigt at lade den indsatte sove i cellen indtil om morgenen frem for at vække den pågældende og dermed risikere en ny optrapning af situationen. En fiksering skal derimod straks bringes til ophør, når betingelserne for anvendelsen ikke længere er til stede.

Af tilsynsnotaterne i rapporten om anbringelsen den 31. januar 2011, der varede 17 timer og 59 minutter, og som skete for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand, fremgår det, at den indsatte blev anbragt i sikringscellen kl. 17.15. I hvert fald fra kl. 8.15 (muligvis allerede fra kl. 7.30) var indsatte rolig. Fikseringen og anbringelsen blev først bragt til ophør kl. 11.14, hvor den indsatte blev overført til observationscelle.

Af tilsynsnotaterne i rapporten om anbringelsen den 2. marts 2011, der varede 14 timer og 19 minutter, og som også skete for at afværge truende vold eller overvinde voldsom modstand, fremgår det, at den indsatte blev anbragt i sikringscellen kl. 18.05. Fra kl. 21.30 var den indsatte rolig, og da han kl. 22.15 bad om at komme fri, fik han at vide, at det var en leder, der skulle træffe den beslutning. Indsatte lå herefter roligt

frem til midnat, hvorfra det er noteret, at indsatte sov. Kl. 4.30 er det noteret, at den indsatte tydeligvis var generet af at være fikseret, og kort tid efter fik han lagt et ekstra tæppe over sig, fordi han frøs. Den indsatte var rolig, frem til at han blev udtaget af sikringscellen kl. 8.24.

Selvom min undersøgelse, som nævnt, har koncentreret sig om overholdelse af procedurereglerne, beder jeg fængslet om at oplyse baggrunden for udstrækningen af fikseringen i de 2 ovennævnte tilfælde. Jeg bemærker, at jeg vedrørende en anden anbringelse den 3. august 2011 allerede (ovenfor under pkt. 7.2.4) bl.a. har bedt fængslet om at oplyse baggrunden for beslutningen om at fikse den indsatte, herunder varigheden af fikseringen.

Det bør fremgå af rapporterne, at der er grundlag for at opretholde en sikringscelleanbringelse, jf. pkt. 7.2.11. Jeg går imidlertid ud fra, at fængslet altid løbende foretager en vurdering af behovet for at opretholde fikseringen og sikringscelleanbringelsen. Jeg har noteret mig, at der i alle tilfælde – bortset fra anbringelsen den 3. august 2011, hvor den indsatte blev kørt til skadestuen – er sket overførsel til observationscelle. Jeg går ud fra, at der normalt sker overførsel til observationscelle, når der ikke længere skønnes at være behov for fiksering, men fortsat skønnes at være behov for observation af den indsatte.

7.2.13. Klagevejledning

Efter bekendtgørelsens § 13, stk. 1, 2. pkt., skal rapporten indeholde oplysning om, at den indsatte er orienteret om muligheden for at klage til justitsministeren, og om hvornår fristen for at indgive klage udløber, jf. straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2. Straffuldbyrdelseslovens § 111, stk. 2, vedrørende klagefrist gælder dog kun for dømte.

De elektroniske blanketter indeholder en fortrykt klagevejledning, der angiver en frist for at klage. Rapporten vedrørende anbringelsen den 18. januar 2011 indeholder ikke en (fortrykt) klagevejledning. Der fremgår imidlertid en (fortrykt) klagevejledning af de to vedlagte rapporter om den forudgående og efterfølgende observationscelleanbringelse, der fandt sted. Jeg går ud fra, at de indsatte i de konkrete tilfælde er vejledt i overensstemmelse med den anførte klagevejledning.

Opfølgning

Jeg beder om, at fængslet sender de oplysninger mv., som jeg har bedt om, tilbage gennem Direktoratet for Kriminalforsorgen, som jeg også beder om en udtalelse.

Underretning

Denne rapport sendes til Statsfængslet Midtjylland, Fængslet ved Nr. Snede, Direktoratet for Kriminalforsorgen, Folketingets Retsudvalg og de indsatte i fængslet.

København, den 17-09-2012

Jørgen Steen Sørensen